

“Jag äcklades så av situationen och över mig själv som inte
orkade eller förmådde att lämna honom. “

En kvalitativ studie utifrån tre självbiografier om kvinnors uppbrottsprocesser
ur en våldspräglad relation

Av: Nataly Can och Carmen Jimenez Herrera

Handledare: Emma Sundkvist

Södertörns Högskola / Institutionen för samhällsvetenskaper / Kandidatuppsats 15 hp /
Socialt arbete / Vårterminen 2021 / Socionomprogrammet med storstadsprofil

Abstract

Title: “I was so disgusted by the situation and of myself that wasn't able to or couldn't manage to leave him.” - A qualitative study of three autobiographies of women's processes of leaving a violent relationship (Translated title)

Authors: Nataly and Carmen

This qualitative study aims to examine three women's processes of leaving relationships to violent men from a gender perspective. Furthermore, this study examines the possibilities and obstacles that may arise during the process, as well as how leaving a violent relationship can be understood in regard to society's gender system. The data consists of three autobiographies of women who are victims of domestic violence and analyzed using thematic analysis. The study's theoretical tools are provided by Lundgren's (2004) theory of the normalization process, Holmberg and Enander's (2011) theory of the leaving process and Hirdman's (2003) theory of the gender system. The results show that the leaving process features a strong emotional bond and the man's transition from love to violence. It is these factors that along with the man's power and control strategies that together contribute to the imbalance of power in the relationship. To regain control, women have different strategies of adaptation and resistance. Although in most cases this leads to a shift of boundaries and a normalization of the violence, it shows that women are not “passive victims” like the stereotypical abused woman. This qualitative study shows men's violence against women in relation to gender perspective. However, we have found that the theory does not provide a perspective that shows how women are not always subordinated and that on an individual level they exert resistance against power and oppression.

Keywords: Intimate partner violence, men's violence against women, gender perspective, the process of leaving, the normalization process of violence

Number of words: 14 875

Sammanfattning

Titel: “Jag äcklades så av situationen och över mig själv som inte orkade eller förmådde att lämna honom. “ - En kvalitativ studie utifrån tre självbiografier om kvinnors uppbrottsprocesser ur en våldspräglad relation

Författare: Nataly och Carmen

Denna kvalitativa studie syftar att utifrån ett genusperspektiv undersöka hur tre kvinnor tagit sig ur nära relationer till våldsutövande män. Vidare undersöks de möjligheter och hinder som återfinns i processen samt hur uppbrottet kan förstås i relation till samhällets genusordning. Empirin består av tre våldsutsatta kvinnors självbiografier och har analyserats med hjälp av tematisk analys. Studiens teoretiska verktyg utgörs av Lundgrens (2004) teori om normaliseringsprocessen, Holmberg och Enanders (2011) teori om uppbrottsprocessen samt Hirdmans (2003) teori om genussystemet. Resultatet visar att kvinnors uppbrottsprocess präglas av ett starkt emotionellt band samt mannens växling mellan värme och våld. Dessa faktorer samt mannens makt- och kontrollstrategier bidrar till maktobalansen i relationen. För att återfå kontroll har kvinnorna olika anpassnings- och motståndsstrategier. Trots att detta i de flesta fall leder till gränsförskjutning och normalisering av våldet, påvisar det att kvinnorna inte är “passiva offer” som stereotypen av den våldsutsatta kvinnan lyder. Denna kvalitativa studie visar mäns våld mot kvinnor kopplat till genusperspektiv. Dock har vi funnit att detta perspektiv inte visar hur kvinnor inte är underordnade i alla lägen samt att dem på en individuell nivå utövar motstånd mot makt och förtryck.

Nyckelord: Våld i nära relation, mäns våld mot kvinnor, genusperspektiv, uppbrottsprocessen, normaliseringsprocessen

Antal ord: 14 875

Förord

Vi valde att skriva denna studie tillsammans då vi båda sedan tidigare haft ett starkt intresse för våld mot kvinnor i nära relationer. Att samarbeta har för oss medfört en kontinuerlig dialog under både analys- och skrivprocessen. Ett gemensamt beslut vi tidigt tog var att båda skulle läsa de tre självbiografierna istället för att dela upp läsningen, detta för att ta tillvara all relevant information. Vi båda skribenter, Nataly och Carmen, har deltagit likvärdigt i skapandet av denna studie. Tillsammans skrev vi, analyserade samt diskuterade alla avsnitt i vår studie.

Vi vill framföra ett varmt tack till vår handledare Emma Sundkvist för all hjälp och stöttning under uppsatsens gång.

/ Nataly och Carmen

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 <i>Problemformulering</i>	2
1.2 <i>Syfte och frågeställning</i>	3
2 Tidigare forskning	3
2.1 <i>Sökning och urval av forskningslitteratur</i>	4
2.2 <i>Valet mellan att stanna och lämna</i>	4
2.3 <i>Genus</i>	7
2.4 <i>Sammanfattande diskussion av tidigare forskning</i>	8
3 Material	9
3.1 <i>Val av material</i>	9
3.2 <i>Urval och datainsamling</i>	9
3.3 <i>Presentation av empiriskt material</i>	10
4 Metod	12
4.1 <i>Tematisk analys</i>	12
4.2 <i>Tillvägagångssätt</i>	13
4.3 <i>Kvalitetsgranskning</i>	14
4.4 <i>Forskningsetiska överväganden</i>	15
5 Teori	16
5.1 <i>Våldets normaliseringsprocess</i>	16
5.2 <i>Uppbrottsprocessen</i>	18
5.2.1 <i>Att bryta upp</i>	18
5.2.2 <i>Att bli fri</i>	18
5.2.3 <i>Att förstå</i>	19
5.3 <i>Teorin om genussystemet</i>	20
5.3.1 <i>Dikotomi och hierarki</i>	20
5.4 <i>Relevans av valda teorier</i>	21
6 Resultat och analys	22
6.1 <i>Kvarhållande mekanismer</i>	22
6.1.1 <i>Kontroll och makt</i>	22
6.1.2 <i>Anpassning och motstånd</i>	24
6.1.3 <i>Det emotionella bandet</i>	25
6.1.4 <i>Växling mellan värme och våld</i>	27
6.1.5 <i>Skam och skuld</i>	28
6.1.6 <i>Hopp om förändring</i>	29
6.2 <i>Möjligheter för kvinnorna att lämna</i>	29
6.2.1 <i>Den signifikanta andra och att våga prata</i>	29
6.2.2 <i>Insikt och förståelse</i>	30
6.2.3 <i>Vändpunkten</i>	31
6.2.4 <i>Barnen</i>	32
7 Slutsatser	32
8 Diskussion	34
8.1 <i>Förslag till vidare forskning</i>	36
9 Referenser	37
10 Bilagor	40

1 Inledning

Vem var jag innan? Hur såg min självbild ut? Hade någon bett mig beskriva mig själv hade jag nog svarat: stark, driven, nyfiken, social, omtänksam, busig, ofta glad och ganska rastlös. Min grundinställning var att allt är möjligt. (Johansson & Carsall 2019, s. 11).

I ovanstående citat beskriver Pia i hennes självbiografi hur hon var innan sin våldspräglade relation. Denna beskrivning strider mot stereotypen om den svaga våldsutsatta kvinnan. Pias självbiografi är bara en av många där kvinnor belyser deras självständighet och styrkor innan den våldspräglade relationen, vilket uppmärksammar att våld kan drabba vilken kvinna som helst. Mäns våld mot kvinnor i nära relation är ett globalt folkhälsoproblem som existerar i alla länder, religioner och sociala klasser (World Health Organization [WHO] 2021, s. 18). FN definierar detta fenomen som "Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet." (Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK] u.å.). Oavsett var våldet äger rum eller hur det tar sig uttryck, har det könsrelaterade våldets orsaker vissa gemensamma rötter. Dessa återfinns i den rådande könsmaktsordningen i samhället där män som grupp har större makt än kvinnor som grupp. Det som skapar och återskapar könsmaktsordningen är sociala, ekonomiska, juridiska och politiska strukturer som löper genom historien. Det är bland annat mäns våld mot kvinnor som bidrar till att upprätthålla denna könsdiskriminering och könsmaktsordning (Amnesty International 2004, s. 5–6).

Våld i nära relation väcker ofta frågan "*Varför lämnar hon inte honom?*". Det som många gånger glöms bort är att våld som förekommer i nära relation är ett komplext fenomen, där mannen systematiskt använder olika former av våld för att utöva sin makt och kontroll över kvinnan (Kvinnojouren 2021). Enligt Silke Meyer (2012, s. 179), professor inom kriminologi och specialist inom våld i nära relationer, är förståelsen om varför kvinnor stannar, åtminstone initialt, det första avgörande steget för att säkerställa ett motsvarande stöd för kvinnorna i processen mot ett våldsfritt liv. Denna fråga är något som vi i samhället, framförallt yrkesverksamma i den sociala sektorn, inte får blunda för. Socialarbetare har ett särskilt ansvar för kvinnor som utsatts för våld (SFS 2001:453). För att kunna ta tag i detta ansvar är det viktigt att kunna förstå våldets komplexitet och de centrala mekanismerna. Ännu viktigare är det att ha en förståelse för hur kvinnan upplever och tar sig ur sin utsatta situation. Därför kommer vi i vår studie undersöka tre kvinnors självbiografier där de belyser sina uppbrottsprocesser.

1.1 Problemformulering

Forskning kring mäns våld mot kvinnor i nära relation har tidigare i huvudsak haft fokus på varför kvinnor väljer att stanna i våldsamma relationer, snarare än att undersöka varför kvinnor lämnar. Att uppmärksamma varför kvinnor lämnar bidrar till att lyfta fram deras styrkor och motstånd trots motgångarna som våldet medför, vilket i sin tur leder till att kvinnan betraktas som subjekt med agens, snarare än ett "hjämlöst offer" (Khaw & Hardesty 2007, s. 413). Vi har valt att undersöka faktorer som både möjliggör och hindrar kvinnor till att bryta sig loss från våldsutövande män. Eftersom våldets framträdande mekanismer är komplexa anser vi att det krävs en analys av både faktorer som hindrar och möjliggör uppbrottsprocessen, för att kunna få en god helhetsbild av det kvinnan genomgår i sin relation.

I Sverige är Eva Lundgren och Margareta Hydén två forskare som har dominerat forskningen inom våld i nära relation. Båda har sin utgångspunkt i feminismen, men deras teorier skiljer sig åt i vissa punkter. Lundgren hävdar att anpassning är ett grundläggande begrepp i förståelsen till varför kvinnor stannar, medan Hydén menar att motstånd är grundläggande (Holmberg & Enander 2011, s. 15). Holmberg och Enanders studie tydliggör att kvinnors strategier präglas av *både* anpassning och motstånd. En skillnad i deras studie är att motståndet inte framstod som frigörande, såsom Hydén menar, utan däremot som en direkt kvarhållande mekanism. En ytterligare skillnad är att Holmbergs och Enanders analys visade att anpassning var en aktiv strategi från kvinnans sida, alltså att det inte sker passivt (ibid., s. 72). Dessa skillnader är väldigt avgörande för att kunna förstå uppbrottsprocessen. Beroende på hur man uppfattar dessa strategier erbjuds en typ av hjälp. Vår studie vill undersöka hur kvinnorna belyser dessa strategier samt vilken roll som motstånd och anpassning har i kvinnors uppbrottsprocesser.

Tidigare intervjustudier har visat att våldsutsatta kvinnor har det är svårt att tolka och sätta ord på våldet som de utsätts för i sin nära relation. Det kan finnas flera förklaringar till detta. Kvinnans tolkningsmöjligheter kan bland annat förstås mot bakgrund av våldets dynamik och normaliseringsprocess. Uppbrottet från en våldspräglad relation är för kvinnan en dynamisk process, snarare än en enstaka händelse (Khaw & Hardesty 2009, s. 38). Detta eftersom uppbrottsprocessen synnerligen kan pågå i flera år och inkludera flera försök från kvinnans sida att ta sig ur relationen innan hon lyckas lämna för gott (ibid.). I en våldspräglad relation sker en gradvis normalisering av våldet som över tid får våldet en systematisk karaktär för bägge parter. Kvinnor som lever med våldsutövande män genomgår en process där

våldshandlingarna successivt får en ny betydelse och gränserna ständigt förflyttas (Lundgren 1993, se Lundgren et al. 2001, s. 17–18).

Vidare påverkas kvinnors tolkningsmöjligheter av våldet av de stereotypiska föreställningarna i samhället om att våld är ett marginellt problem som utövas av specifika män, under specifika omständigheter samt att våldet riktas mot specifika kvinnor. Av denna anledning känner många kvinnor ett starkt inre motstånd inför att identifiera sig själva som “misshandlade kvinnor” samt att se på sina makar som “misshandlare” (Kelly 1988, se Lundgren et al. 2001, s. 17). I vår studie följer vi tre kvinnors berättelser där de beskriver sin resa från början av relationen, där de inte ser sig själva som misshandlade, tills den punkt där de inser och får en förståelse för våldet som de blivit utsatta för. Detta skapar en tydlig bild av våldets komplexitet. Det visar även kvinnans tankemönster under relationen, hur dessa förändras med tiden samt hur normaliseringen måste brytas för att kvinnan ska kunna tolka mannens våldshandlingar som just våld.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att ur ett genusperspektiv undersöka hur tre kvinnor tagit sig ur nära relationer till män som utövat våld. Syftet är även att skapa en förståelse för hur kvinnor upplever våldet, för att därigenom nå en djupare kunskap om faktorer som hindrar och möjliggör uppbrottsprocessen. Med fokus på tre självbiografier som analyseras med hjälp av tematisk analys besvaras följande forskningsfrågor i denna studie:

- Vilka möjligheter och hinder identifieras i kvinnornas berättelse om uppbrottsprocessen ur ett förhållande till en våldsutövande man?
- Hur kan kvinnornas beskrivningar av denna uppbrottsprocess förstås i relation till samhällets genusordning?

2 Tidigare forskning

Detta kapitel introduceras med ett avsnitt om hur vi sökt forskningslitteratur. Vidare redovisas tidigare forskning som gjorts inom området. För att det ska bli mer lättöverskådligt har avsnittet delats in i två delar med hänsyn till studiens syfte och frågeställningar, nämligen mekanismerna som påverkar kvinnans val mellan att stanna och lämna relationen samt genus. Kapitlet avslutas med en sammanfattande diskussion av hur vi i vår studie står i förhållande till den tidigare forskningen.

2.1 Sökning och urval av forskningslitteratur

För att finna relevant tidigare forskning och en ingång till studiens forskningsfält användes Södertörn Högskolas databas SöderScholar samt Social Services Abstracts. Urvalskriterierna i valet av forskningsartiklar har varit att de ska vara vetenskapligt granskade (peer reviewed). Sökorden vi använt oss av och även i vissa fall kombinerat är “normaliseringsprocess”, “uppbrotsprocess”, “våld i nära relation”, “våldsutsatta kvinnor”, “intimate partner violence”, “domestic violence”, “leaving violent men”, “emotional bond”, “traumatic bond” och “battered women”. Resultatet av sökorden var stor, men många artiklar ansåg vi inte vara relevanta för vår studies syfte. Ett exempel på forskningsartiklar som föll utanför ramen av vår studie var de som ämnade att undersöka homosexuella förhållanden, hur barnen far illa samt om gravida kvinnors upplevelser. Vi kunde avgöra vilka forskningsartiklar som var relevanta utifrån titel och abstract. Studiens tidigare forskning består av vetenskapliga publikationer i form av artiklar, avhandlingar och litteratur.

2.2 Valet mellan att stanna och lämna

Kate Cavanagh (2003) utförde den brittiska intervjustudien *Understanding Women's Responses to Domestic Violence* där kvinnors respons till mäns våld i nära relation undersöktes. I studien belyses flera mekanismer för att förebygga eller stoppa våldet. Dessa var följande: att omdefiniera eller förminska våldet, försvara relationen samt strategier för att undvika våld. Kvinnors svar på våld och övergrepp visar att våld i nära relation är både ett dynamiskt och komplext fenomen (Cavanagh 2003, s. 229). Kvinnan var i en kontinuerlig kamp att ändra mannens våldsamma beteende, men ibland skiftade denna kamp till en överlevnadskamp (ibid., s. 246). Många kvinnor pratade om strategier de utvecklade för att "hantera" våldet. Med hanteringen menas att de försökte förstå våldet inom ramen för deras förhållande och de tog åtgärder för att hantera det i ett försök att minska/eliminera det (ibid., s. 236–237). Många var rädda och medvetna om den potentiella risken i motståndet, men var beredda att ta den för att sätta en gräns. När kvinnorna gjorde motstånd antingen verbalt eller fysiskt kunde mannen manipulera dem genom att be om ursäkt. Denna ursäkt godtogs eftersom kvinnorna älskade männen och ville så gärna tro på en förändring (ibid., s. 240–243).

Den Australienska studien *Why women stay: A theoretical examination of rational choice and moral reasoning in the context of intimate partner violence* av Silke Meyer (2012) bidrar med en avancerad förståelse av kvinnligt moraliskt resonemang i samband med våld i nära relation (ibid., s. 190). Meyer (2012) betonar de olika faktorer som återfinns i kvinnornas beslut att

stanna eller återvända till en våldsamt partner, vilket tydliggör vikten av att förstå komplexiteten i beslutet. Resultaten i studien visar att kvinnornas beslut är genomtänkta, framtidsinriktade och rationella för att skademinimera för sig själva och andra (Meyer 2012, s. 189–190). Det moraliska resonemang som kvinnan förde under beslutsprocessen visades i belysningen av barns roll och ekonomiskt beroende (ibid.). Barnens närvaro fick kvinnorna att vilja stanna till en början eftersom de var rädda att barnen skulle skadas av en separation. När kvinnorna insåg att fördelarna med att stanna inte längre övervägde riskerna med att lämna, uppmuntrades de att så småningom lämna relationen. Kvinnorna berättar att familjeekonomi och ekonomiskt beroende var en annan avgörande faktor som fick dem att stanna, tills de antingen kunde spara lite pengar eller få tillgång till ömsesidig ekonomi. Denna studie påvisar logistiken i kvinnornas strategiska försök att minimera ekonomiska svårigheter samt deras vilja att acceptera våldets konsekvenser i försök att uppnå detta (ibid.).

Don Dutton och Susan Lee Painter (1981) har i Vancouver utfört studien *Traumatic bonding: The development of emotional attachments in battered women and other relationships of intermittent abuse*, där det emotionella bandet som skapas hos kvinnor som lever i våldsamma relationer undersöks. Förhållandet mellan den misshandlade kvinnan och hennes partner är ett av många exempel på vad som kallas ”traumatisk bindning”. Denna term används för att hänvisa till utvecklingen och förloppet av starka emotionella band mellan två personer där ena personen utövar någon form av våld gentemot den andre (Dutton & Painter 1981, s. 147). Detta fenomen visar två vanliga socio-strukturella faktorer. Den första faktorn är förekomsten av en maktobalans där den våldsutsatta personen uppfattar sig vara underlägsen eller dominerad av den andre. Maktobalansen skapar en låg självbild hos den våldsutsatta kvinnan, vilket i sin tur skapar en beroendeställning till mannen. Denna cykel upprepar sig och så småningom leder till ett starkt emotionellt band. Det finns forskning som visar att maktobalansen kan få den underlägsna att anta den överlägsnas perspektiv på sig själv, internalisera aggression eller omdirigera den mot andra som liknar en själv (ibid.). Den andra faktorn är att våldet sker periodvis. Växlingen mellan våld och värme är enligt inlärningsteorin mycket effektivt för att skapa långvariga beteendemönster som är svåra att bryta (ibid., s. 148–149).

Vivieka Enander (2011) har utfört en svensk studie vid namn *Leaving Jekyll and Hyde: Emotion work in the context of intimate partner violence*, där hon undersöker kvinnors uppbrottsprocess samt den känslomässiga processen detta medför. Denna studie refereras till romanen “Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde” där den uppsedda Dr. Jekyll skiftar till

den våldsamme Mr. Hyde. Enander (2011, s. 36) kommer fram till genom sin analys att kvinnorna i början av relationen faller för en omtänksam och kärleksfull man (Jekyll), som sedan upplevs som en helt annan (Hyde) när han växlar från värme till våld. Detta är en återkommande aspekt av våldsutövande män som får dem att behålla sin makt och kontroll över kvinnan (Enander 2011, s. 30). Denna växling resulterar i att kvinnorna som faller offer för männens våld förnekar känslor av fara, rädsla och ilska som mannen framkallat hos henne, då hon håller sig fast till de kärleksfulla minnena (ibid., s. 36). En viktig del i uppbrottsprocessen är när kvinnorna inser att mannens onda sidor ta över och att det goda knappt finns kvar (ibid., s. 35) I Enanders (ibid., s. 37) studie var det vid detta tillfälle som kvinnorna beskrev att det var lättare för dem att lämna den våldsamma relationen. Enander vill dock poängtera att det är en process och yttre och inre faktorerna kan skifta från fall till fall (ibid.).

I Sverige har Maria Scheffer Lindgren och Barbro Renck (2008) utfört intervjustudien *Intimate partner violence and the leaving process: Interviews with abused women* med ett urval av 14 kvinnor mellan 25–50 år. I denna studie undersöks kvinnors process att lämna en våldspräglad relation. Kvinnorna i studien hade olika strategier för att överleva våldet, exempel på detta är genom anpassning i försök att hantera mannens för att hindra ytterligare våld. När detta inte gick och våldet eskalerade försökte kvinnorna att lämna samt hitta en balans mellan att stanna och lämna. Männerna släppte inte taget och genom manipulation och hot växte kvinnors osäkerhet samt de emotionella banden. Detta resulterade i att kvinnorna tog tillbaka männen flera gånger innan det slutliga uppbrottet (Scheffer Lindgren & Renck 2008, s. 122). En central kategori i studien var kvinnornas rädsla som drivkraft för att lämna den våldsamma relationen. Denna rädsla visade sig i olika former som exempelvis ångest, stress, kaos, förvirring och ambivalens. Dessa känslor både hindrar och uppmuntrar kvinnor till att lämna (ibid., s. 115). Resultatet i studien visar att kvinnorna trots rädslan, de emotionella banden och våldet som kvinnorna blivit utsatta för av sin partner, hade en förvånansvärd förmåga att agera. I studiens analys framkom att kvinnorna till följd av en avgörande upplevelse eller händelse så småningom nådde en punkt i relationen där de kände sig tvingade att lämna mannen för gott. För vissa kvinnor var det insikten om att deras partner har en avvikande personlighet och att våldet aldrig kommer att upphöra som ledde till denna vändpunkt. Andra kvinnor belyser att faktorer som externt stöd av exempelvis familj och vänner, valet mellan liv och död samt att de ville skydda deras barn från mannens våld. Till en början var barnen en kvarhållande faktor, men så småningom blev barnen en drivkraft som ledde till kvinnornas slutliga vändpunkten där

de valde att lämna relationen för gott. Studiens resultat påvisar att uppbrottsprocessen för de flesta kvinnor är en långvarig process som resulterar i ett slutlig fysiskt uppbrott (ibid., s. 118–122).

2.3 Genus

Forskning som bedrivits inom våld i nära relationer har startat många debatter, varav den mest kontroversiella frågan varit förhållandet mellan genus och våld i nära relation (Gerstenberger & Williams 2013, s. 1562). Genus är en betydelsefull dimension av våld i nära relation. Detta eftersom genus tillför ett ramverk för förståelsen av olika komplexa sociala positioner som har ett inflytande på både män och kvinnors maktkällor, därav de betydande dimensionerna för risken och sårbarheten att utsättas för våld i nära relation (Gilfus, Trabold, O'Brien & Fleck-Henderson 2010, s. 246). Det finns två perspektiv som dominerat debatten om genus roll i våld i nära relation, nämligen det feministiska perspektivet och familjevålds (family violence) perspektivet (Gerstenberger & Williams 2013, s. 1564). I den amerikanska artikeln *Gender and intimate partner violence: Evaluating the evidence* (Gilfus et al. 2010) belyser författarna studie dessa två perspektiv.

Förespråkare för det feministiska perspektivet hävdar att våld i nära relation är en konsekvens av det patriarkala samhället där det återfinns en påtaglig maktobalans mellan könen. Denna samhällsstruktur ger männen en social, straffrättslig, politisk och ekonomisk överlägsenhet. Den sociala maktobalansen återskapas sedan i nära relationer, där män inte ser kvinnor som jämställda och förväntar sig ha mer privilegier (Gilfus et al. 2010, s. 246). De som förespråkar för det feministiska perspektivet menar att män i vissa fall använder sig av olika makt- och kontrollstrategier, såsom exempelvis utövandet av våld mot sin kvinnliga partner, för att därmed skydda sin dominanta samhällsställning (ibid.).

Vad gäller det andra perspektivet, familjevålds perspektivet, hävdar förespråkare att våld i nära relation inte är en ensidig fråga som enbart handlar om att det ena könet är offer, utan snarare att våldet är ett resultat av systematiska familjeproblem och därav uppstår som ett resultat av familjens struktur (Gilfus et al. 2010, s. 248). Förespråkare för familjevålds perspektivet menar att olika stressorer i familjen, såsom fattigdom, framkallar våldet. Detta eftersom kulturen accepterar våldet som ett sätt att lösa familjens olika konflikter, samtidigt som familjens integritet skapar ett sammanhang där våldet inte kan upptäckas av utanförstående personer (ibid.). Utifrån detta perspektiv är både män och kvinnor lika kapabla att utöva våld, både mot varandra i en nära relation samt mot andra familjemedlemmar som exempelvis deras barn.

Forskare som stödjer detta perspektiv genomförde en slumpmässig nationell undersökning om våld i familjer, där resultatet indikerade att både män och kvinnor utövar fysiskt våld lika ofta i en nära relation. Detta motsatte det feministiska perspektivet där förespråkare menar att det är männen som primärt utövar våld i heterosexuella nära relationer (ibid.).

2.4 Sammanfattande diskussion av tidigare forskning

Som framgår i tidigare forskning finns det olika faktorer som får kvinnan att stanna samt lämna en våldspräglad relation. Majoriteten av ovan nämnda studier har oftast syftet att analysera antingen de faktorer som påverkar kvinnans beslut att stanna, eller de faktorer som gör att hon lämnar. Dock noterade vi att forskarna i dessa studier var tvungna att undersöka båda faktorer, vilket beror på att analyser om kvinnors uppbrottsprocesser ofta kräver att forskaren beaktar helheten. Av denna anledning valde vi att i vår studie analysera de faktorer som både hindrar och möjliggör uppbrottet. Vår studie bidrar således med att belysa en del av komplexiteten i kvinnors uppbrottsprocesser. Majoriteten av ovannämnda studier har intervjuer som empiriskt material. Vår studie skiljer sig i denna aspekt eftersom vårt empiriska material består av tre självbiografier. Att utgå från självbiografier ger forskaren möjligheten att ta del av våldsutsatta kvinnors berättelser, utan att behöva utforma en intervju. Fördelen med detta är bland annat etiska skäl samt att kvinnan fritt styr innehållet, snarare än forskarens intervjufrågor. Detta ger kvinnan utrymme att själv välja vad hon önskar att belysa.

I debatten om genus roll i mäns våld mot kvinnor har två perspektiv dominerat, nämligen det feministiska perspektivet och familjevålds perspektivet (Gerstenberger & Williams 2013, s. 1564). Utifrån denna debatt har vi kunnat se att genus är en betydelsefull dimension och central variabel av våld i nära relation. Det som inte får missas i studier kring våld i nära relation, utöver genus, är de strukturella och individuella variablerna som har en inverkan på våldets förekomst och sammanhang (Gilfus et al. 2010, s. 247). Beroende på perspektivval, skiftar genus roll i våld i nära relation samt forskarens definition av våldet, vilket påverkar hur resultaten tolkas. I vår studie fokuserar vi på genus roll ur ett maktperspektiv, vilket är en utgångspunkt i det feministiska perspektivet. Dock har vi observerat att denna maktobalans inte enbart uppstår som konsekvens av ett patriarkalt samhälle vilket förespråkare för det feministiska perspektivet hävdar, utan på individnivå där den utvecklas under relationens gång. Genusperspektivet har för oss möjliggjort en djupare förståelse av hur våld orsakar att tre starka och självständiga kvinnor kommer till den punkt där de är i en beroende- och underordnad ställning i sin relation.

3 Material

I följande kapitel presenteras vårt val av material samt diskussion om begränsningar av denna. Vi redogör även för studiens urval och insamlingsmetod. Kapitlet avslutas med ett avsnitt där studiens empiriska material presenteras.

3.1 Val av material

Denna studie utgår från självbiografier som empiriskt material. Anledningen till att vi valde självbiografier för vår studie var önskan att ta del av våldsutsatta kvinnors egna erfarenheter av mäns våld samt de processer som kvinnorna fått genomgå under sin relation. Johansson och Öberg (2008, s. 73) menar att självbiografier bidrar med att forskaren kan se de mönster som format huvudpersonens existens. Med hjälp av denna metod får forskaren ett inifrånperspektiv på individens liv, där individen betraktas som ett subjekt i sin egen berättelse. Biografin är en individuell berättelse som i sin tur skapar möjligheten att ta del av och förstå andra människors liv utifrån deras egna begrepp, definitioner och konstruktioner (Johansson & Öberg 2008 s. 74–75). Valet av material lämpar sig väl för vår studie då vi önskar att ta del av och lyfta våldsutsatta kvinnors egna upplevelser, erfarenheter och känslor utan att styra vad de väljer att belysa. På grund av etiska skäl var användning av intervjuer som datainsamlingsmetod uteslutet.

Bryman (2018, s. 659) lyfter fram en skepticism när det gäller innehållet i självbiografier. Eftersom självbiografier ofta kan vara ett led i skapandet av visst rykte behöver forskaren vara vaksam. Vidare lyfts att det inte är en självklarhet att författaren i sin självbiografi återger sina sanna tankar och känslor (ibid.). Vi är medvetna om att det kan finnas en snedvridning när det gäller självbiografier, eftersom författarna möjligen skrivit innehållet på ett visst sätt för att berättelsen ska vara mer spännande och säljande, snarare än en korrekt återgivning av händelseförloppet. Dessutom är det betydelsefullt att vara medveten om att inte varje våldsutsatt kvinna fått möjligheten av att dela sin livsberättelse. Det finns kvinnor som inte lyckats bryta sig loss från den våldspräglade relationen eller blivit utsatta för dödligt våld. Vi är medvetna om att de självbiografier som vi utgår från är skrivna av kvinnor som lyckats bryta sig loss från mannens våld, vilket inte är fallet för varje våldsutsatt kvinna.

3.2 Urval och datainsamling

I denna studie har vi fördjupat oss i tre självbiografier om mäns våld mot kvinnor. Dessa självbiografier valdes målstyrt med hänsyn till studiens syfte och frågeställningar. Ett målstyrt urval innebär att självbiografierna valdes ut strategiskt (Bryman 2018, s. 495). Vi valde enbart

de självbiografier som har relevans för våra forskningsfrågor. För att hitta relevanta självbiografier använde vi oss av databasen LIBRIS. Sökningen har skett utifrån sökorden “mäns våld mot kvinnor”, “våldsutsatta kvinnor” och “våld i nära relation”. Vid valet av självbiografier utgick vi från urvalskriterierna som presenteras nedan.

Ett kriterium vi hade för självbiografierna var att de skulle handla om kvinnor som belyser sina egna upplevda erfarenheter, tankar och känslor av att leva i en partnerrelation med våldsutövande män. Vidare var ett kriterium att självbiografierna är skrivna på svenska, eftersom vi ville undvika risken att väsentliga delar i innehållet förlorar sin mening vid översättning. Vi ville även att berättelserna skulle ha fokus på uppbrottsprocessen samt innehålla kvinnornas beskrivningar av deras tankar och känslor när våldet skedde och relationen pågick. Detta kriterium är inte enkelt att uppfylla då självbiografierna är skrivna i efterhand. I självbiografierna som vi slutligen valde beskrev kvinnorna både upplevelserna som de hade i stunden när våldet var pågående samt hur de uppfattade våldet i efterhand. Ytterligare ett kriterium var att självbiografierna skulle vara skrivna som kronologiska berättelser från relationens start till avslut.

För att kunna jämföra kvinnornas erfarenheter och besvara våra frågeställningar valdes tre självbiografier som tillsammans utgör cirka 900 sidor empiri. Anledningen till att vi inte valde fler självbiografier var på grund av studiens tidsram. Vi utgick från Boréus (2011, s. 171) resonemang om att det i en studie är viktigt att göra en realiserbar beräkning av tidsåtgången. Om fler självbiografier valdes hade vi riskerat en ytlig studie där vi eventuellt missat betydelsefulla delar av kvinnornas berättelser. Efter att ha läst och analyserat de valda självbiografierna bedömde vi att innehållet var tillräckligt innehållsrik utifrån studiens omfång och syfte. Nedan följer ett avsnitt där självbiografierna som valdes för denna studie presenteras.

3.3 Presentation av empiriskt material

I detta avsnitt presenteras studiens empiriska material som består av tre tryckta självbiografier skrivna av Pia Johansson och Anna Carsall (2019), Maria Blomqvist (2014) samt Lena Bivner (2018).

För ditt eget bästa - Pia Johansson och Anna Carsall (2019)

Innan Pia träffade Fredrik var hon en glad, social, driven och engagerad ensamstående mamma till fyra barn. Hon var ekonomiskt oberoende då hon hade ett eget företag. Efter Pias första dejt med Fredrik föll hon för hans styrka och självsäkerhet. Hon hade aldrig känt så stark åtrå

tidigare. Redan efter andra dejten uppvisar Fredrik ett växlande beteende mellan värme och kyla. Under deras femåriga relation utsatte Fredrik henne för flera typer av våld, bland annat psykiskt, fysiskt, ekonomiskt och sexuellt våld. Det psykiska våldet var under relationen väldigt framträdande, då Fredrik isolerade henne, avgränsade hennes livsutrymme och skuldbelade henne för våldet. Dessutom struntade Fredrik i Pias behov och gränser, och gjorde det han kände för, speciellt när det gällde hans sexuella behov som eskalerade under relationens gång. I slutet av Pias självbiografi belyser hon de emotionella och psykiska svårigheterna efter det slutliga uppbrottet (Johansson & Carsall 2019).

En vacker dag lämnar jag honom - Maria Blomqvist (2014)

Maria var en självständig tvåbarnsmamma med ett lyckligt familjeliv och ett brett socialt nätverk. När hon träffar Erik känner båda en omedelbar attraktion för varandra. Maria lämnar sin dåvarande man för att påbörja en relation med Erik. I början av deras relation fick han henne att känna sig speciell, uppskattad och oerhört älskad. Att Erik hade ett kontrollerande beteende började visa sig en bit in i förhållandet. Detta beteende ökade successivt och så småningom blev det fysiska och psykiska våldet en vardag för Maria. I denna studies titel belyser Maria komplexiteten i att lämna en våldspräglad relation (Blomqvist 2014, s. 66). I sin självbiografi berättar hon hur allt onormala blir normalt i hennes vardag, och ju mer motstånd hon gjorde desto längre höll Erik på med sin terror. Till slut förstår Maria att det enda sättet hon kan bli av med våldet är genom att anmäla honom och lämna relationen, vilket hon till slut lyckas med (Blomqvist 2014).

Helvetet jag kallade kärlek - Lena Bivner (2018)

Lena är en framgångsrik och driven presschef i ett av Sveriges största företag. Som nyskild tvåbarnsmamma träffar hon Peter och det går snabbt för båda att bli förälskade. Lena beskriver hennes känslor för Peter som ett beroende, en längtan efter passionen som Peter fick henne uppleva. Lena skriver i sin självbiografi om hennes relation till Peter och hur den sakta men säkert förvandlas till ett destruktivt förhållande, som varar i fem år. Psykiskt våld är något som genomsyrar hela relationen, redan i början av deras relation beskrivs detta våld som subtila handlingar. Under deras femåriga relation präglades hennes tillvaro av en ständig växling mellan aggression och ömhet, kyla och värme. De underbara smekningarna omvandlades med tiden till kontroll, hot och hat. Lena beskriver att hon inte ägde sina känslor eller sin kropp, utan att det var Peter som ägde dessa. Oförutsägbarheten och rädslan för den upptrappade

våldet får Lena att inse att hennes enda utväg är att lämna Peter. Trots att denna process inte var enkel för henne lyckades hon till slut lämna honom för gott (Bivner 2018).

4 Metod

I detta kapitel presenteras vår studies analysmetod, tematisk analys. Vidare förs en diskussion rörande metoden samt studiens trovärdighet och tillförlitlighet. Kapitlet avslutas med en beskrivning av forskningsetiska överväganden.

I vår studie använder vi oss av kvalitativ forskningsmetod. Ahrne och Svensson (2015, s. 19–29) belyser att forskaren vid val av forskningsmetod bör ha studiens syfte och frågeställning som utgångspunkt. Vi valde en kvalitativ forskningsansats i vår studie då syftet med vår studie är att få en fördjupad förståelse för kvinnors uppbrottsprocesser ur ett våldspräglad heterosexuellt förhållande, samt hur kvinnorna resonerar kring olika möjligheter och hinder till att bryta sig loss från mannen. Med en kvalitativ forskningsmetod får forskaren möjligheten att ta del av människors sociala förhållanden, känslor, upplevelser och erfarenheter, för att i sin tur kunna skapa en bättre förståelse för det sociala fenomenet (Ahrne & Svensson 2015, s. 18–20).

4.1 Tematisk analys

Vi har valt att använda oss av tematisk analys, vilket är en form av kvalitativ innehållsanalys. Denna metod utfördes i enlighet med de steg som Virginia Braun och Victoria Clarke (2006) beskrivit. Det centrala i metoden är identifieringen, analysen och redogörelsen av centrala teman i materialet (Braun & Clarke 2006, s. 79). Metoden lämpar sig för vår studie eftersom vi ämnar identifiera olika mönster (teman) som framkommer i kvinnors självbiografier om deras våldspräglade relationer. Med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar är metoden relevant då den är teoretiskt obunden, vilket medför flexibilitet och ett användbart forskningsverktyg som eventuellt ger forskaren rika och komplexa resultat (ibid., s. 78).

Braun och Clarke (2006, s. 77) belyser i sin artikel att den allmänna kritiken som riktas mot tematisk analys är att metoden inte är tydligt avgränsad och definierad. Trots detta tydliggör författarna att denna forskningsmetod är en av de vanligaste vid bearbetning och analys av kvalitativa data (ibid.). Med hjälp av tematisk analys som metod kan forskaren återspegla människors erfarenheter och verkligheter (ibid., s. 81). För vår studie ger metoden oss möjligheten att återspegla tre kvinnornas verkligheter av hur det var att leva i en våldspräglad relation och hur deras uppbrottsprocesser såg ut. Tematisk analys är en metod som används till

att identifiera, analysera och rapportera olika mönster (teman) i ett givet datamaterial. Metoden organiserar och beskriver materialet, dock sker analysen ofta mer djupgående än detta och tolkar även olika aspekter av forskningsämnet (ibid., s. 79).

4.2 Tillvägagångssätt

Det empiriska materialet (de tre självbiografierna) analyserades i fem steg (faser) enligt modellen som Braun och Clarke (2006, s. 86–93) illustrerar i sin studie. Den första fasen i modellen går ut på att bli bekant med den insamlade materialet. I vår studie innebär detta en upprepad genomläsning av de tre självbiografierna. Detta gjordes så att det skulle återfinnas en god förtrogenhet med allt material (Braun & Clarke 2006, s. 87–88). För att strukturera läsningen av biografierna utformades ett lässchema med några antal frågor (se bilaga 1). Syftet med detta var att biografierna skulle besvara samma frågeställningar och vara likvärdiga. Frågorna i lässchemat valdes utifrån studiens syfte och frågeställningar, då vi ville undvika att det skulle bli för generellt. Under läsningen antecknade vi de delar som ansågs vara centrala för vår studie och intressanta att analysera i ett Google Drive dokument i form av citat och nyckelord med sidhänvisningar.

Efter detta påbörjades andra fasen där initiala koder togs fram manuellt, systematiskt genom hela materialet. Koderna som togs fram i denna process representerar både intressanta och relevanta särdrag för studien (Braun & Clarke 2006, s. 88–89). De initiala koderna utformades utifrån citaten (det kvinnorna framför i sina självbiografier) som vi tidigare antecknade i Google Drive dokumentet. Varje citat och anteckning gavs en kod. När alla citat och anteckningar fått en kod, grupperades dessa efter respektive kod. Under denna process noterade vi att flera koder fyllde samma funktion, exempelvis att manipulation och skuldbeläggning användes som en kontrollmekanism av mannen. Detta ledde oss till den tredje fasen i analysprocessen, där vi analyserade koderna för att sedan kunna bilda eventuella huvud- och underteman (Braun & Clarke 2006, s. 89). Vi använde oss av ett kodschema för att få en god överblick och även lättare kunna identifiera de olika teman.

Efter detta påbörjades den fjärde fasen, vilket i stort sett handlar om att alla huvudteman och underteman som funnits revideras och förfinas (Braun & Clarke 2006, s. 91–92). I vår analys innebar detta steg att vi återigen gick igenom materialet och bedömde om det fanns något vi missat eller om det fanns under- och huvudteman som sammankopplas. När vi gått igenom och reviderat hela materialet bestämde vi oss för att påbörja den femte och sista fasen där vi att namngav de under- och huvudteman som funnits hittills. Dessutom skapade vi detaljerade

definitioner av dessa, för att det senare skulle vara behjälpligt vid analysen (Braun & Clarke, 2006, s. 92). De centrala huvudteman som framkom var följande: *kvarhållande mekanismer* och *möjligheter för kvinnorna att lämna*. Inom varje huvudtema ingår flera underteman som vi bedömde höra ihop eftersom de uppfyllde samma funktion. Vi fann exempelvis att i huvudtemat *kvarhållande mekanismer* ingick underteman som *kontroll och makt*, *emotionella band* och *hoppet om förändring*. Dessa underteman som nämnts ansåg vi hade en funktion, de försvårade på ett eller annat sätt kvinnans uppbrott. Därför valde vi att ha de under ett och samma huvudtema. Vi kom fram till följande underteman: *kontroll och makt*, *anpassning och motstånd*, *det emotionella bandet*, *växling mellan värme och våld*, *skam och skuld*, *hopp om förändring*, *den signifikanta andra och att våga prata*, *insikt och förståelse*, *vändpunkten* samt *barnen*. För att få en bättre bild på hur vi gått tillväga, följer nedan ett kort utdrag ur vårt kodschema.

Kod	Undertema	Huvudtema
Manipulation	Kontroll och makt	Kvarhållande mekanismer
Skuldbeläggning	Kontroll och makt	Kvarhållande mekanismer
Kärlek som en drog	Emotionella bandet	Kvarhållande mekanismer
Pratar med närstående	Den signifikanta andra och att våga prata	Möjligheter för kvinnorna att lämna
Förlorar hoppet om sin partner	Vändpunkten	Möjligheter för kvinnorna att lämna

Figur 1

4.3 Kvalitetsgranskning

Syftet med detta avsnitt är att redogöra studiens kvalitet. Vid kvalitativ forskning beskrivs studiens kvalitet med begreppen pålitlighet, trovärdighet överförbarhet och objektivitet (Johannessen, Tufte, & Christoffersen 2020, s. 220). Forskaren kan stärka pålitligheten av sin kvalitativa studie genom att ge läsaren en öppen och detaljerad framställning av sitt tillvägagångssätt under hela forskningsprocessen (ibid., s. 221). I denna studie har vi i alla delar genomgående förklarat steg för steg hur vi gått tillväga när vi både samlat information och när vi analyserat vårt empiriska material. Detta medför transparens i forskningsprocessen och

därmed ökar studiens pålitlighet. Det empiriska materialet stärker studiens pålitlighet ytterligare. Detta eftersom självbiografier reducerar forskarens tolkning till analysprocessen, genom att materialet talar för sig själv.

Trovärdigheten, den interna validiteten, handlar i kvalitativa undersökningar om huruvida en forskningsmetod undersöker det som avses att undersöka samt i vilken utsträckning forskarens tillvägagångssätt och resultat på ett korrekt sätt speglar studiens syfte (Johannessen, Tufte, & Christoffersen 2020, s. 221). Denna trovärdighet stärks av den ständiga jämförelsen av materialet, vilket tematisk innehållsanalys kräver som metod. Med andra ord innebär detta att vår undersöknings trovärdighet ständigt prövas. Ett kritiskt tillvägagångssätt har präglat studiens utformning vilket tillförsäkrar kvaliteten i studien. Vidare har vi, för att styrka trovärdigheten, i analysen läst och analyserat självbiografierna individuellt och därefter tillsammans granskat och jämfört de, för att finna eventuella likheter/skillnader.

Överförbarhet är den externa validiteten som handlar om studiens resultat kan överföras till likartade företeelser (Johannessen, Tufte, & Christoffersen 2020, s. 222) Överförbarheten påverkas av att det empiriska materialet består av tre självbiografier som är skrivna av svenska kvinnor som bor i Sverige. Däremot syftar vår studie inte att anpassas till större sammanhang/grupper, utan kvalitet och specifik information utifrån de tre kvinnornas berättelser om sin uppbrottsprocess ur våld i nära relation. Det finns flera strategier för att säkerställa objektivitetskravet i kvalitativ forskning. Detta kan forskaren bland annat göra genom att beskriva alla beslut under hela forskningsprocessen, så att läsaren får möjligheten att både följa och bedöma dessa (ibid., s. 223). I vår studie har vi beaktat detta genom att varje avsnitt innehåller en motivering och beskrivning av de olika beslut eller val vi tagit. Vidare kan objektiviteten även stärkas genom att forskaren bedömer om huruvida sina tolkningar får stöd av exempelvis den tidigare forskningen (ibid., s. 224). I denna studie har vi kunnat stärka objektiviteten genom att vi i vår analys både beskriver våra tolkningar samt stödjer dessa med hjälp av tidigare forskning och valda teorier.

4.4 Forskningsetiska överväganden

Denna del syftar till att beskriva uppsatsens forskningsetiska överväganden och forskningsetik med utgångspunkt i Vetenskapsrådets (2017) riktlinjer och krav. I Vetenskapsrådets (2017, s. 8) allmänna regler om god forskningssed finns ett antal krav som forskare bör följa för att bedriva forskning av hög kvalitet. Sammanfattningsvis innebär reglerna att forskaren medveten granskar och redovisar studiens utgångspunkter, är öppen och talar sanning om sin forskning,

håller en god ordning på sin forskning samt är rättvis i sin bedömning av andras forskning. Det är viktigt att forskningen inte används för att skada andra (ibid.). I vår studie har vi ständigt strävat efter att följa dessa regler. Som vi nämnde ovan i vår diskussion om studiens kvalitet har vi försökt att med tydlighet och precision beskriva forskningsprocessen under hela studiens gång. Strävan efter denna transparens är för att läsaren ska kunna förstå resonemangen och hur vi kommit fram till studiens resultat. Vi har även varit noga med källhänvisningar för att tydligt skilja mellan våra och andra forskares resonemang.

Med tanke på att studiens empiri är självbiografier och inte intervjuer eller observationer, så är inte Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet) tillämplig i denna studie. All empiriska material är inhämtat från självbiografier som är tillgängliga för allmänheten. Det finns alltså inga särskilda krav på att informera eller inhämta samtycke hos de personer som skrivit eller som nämns i självbiografierna. Viktigt att nämna är att författarna har skyddat personerna som nämns i deras biografi genom att använda fiktiva namn, åldrar och platser. De enda personerna som inte aidentifierats är själva författarna då det är deras historia. Det vi som forskare tänkt på när vi skrivit studien, har varit att vara noga med våra ord, att vara transparenta samt vara textnära självbiografierna. Detta har gjorts för att inte förvränga det författarna skrivit i sina självbiografier och för att inte skada kvinnorna som skrivit självbiografierna.

5 Teori

Detta kapitel innehåller en presentation av teorierna som valts som utgångspunkter för denna studie. Dessa är Eva Lundgrens (2004) teori om våldets normaliseringsprocess, Carin Holmberg och Viveka Enanders (2011) teori om uppbrotsprocessen samt Yvonne Hirdmans (2003) teori om genussystemet. Kapitlet avslutas med en diskussion kring relevansen av de valda teorierna.

5.1 Våldets normaliseringsprocess

Eva Lundgren (2004) är feminist och professor i sociologi med fokus på kvinnoforskning, och har genom sin bok *Våldets normaliseringsprocess* beskrivit sin teori om våldets normaliseringsprocess. Denna teori förklarar bland annat varför det är svårt för många kvinnor att lämna våldsutövande män (ibid.). Lundgren (2004) redogör om våldets normaliseringsprocess utifrån både mannens och kvinnans perspektiv. Hon framför att mannen i normaliseringsprocessen skapar sin maskulinitet genom en könskonstitueringsprocess

(Lundgren 2004, s. 24). Vidare belyser Lundgren att våldet inte sker i ren ilska eller som impuls, utan som en styrd och kontrollerad handling för att ha makt och kontroll över kvinnans livsutrymme. Denna process sker genom gränsmarkering, gränsförskjutning och internalisering av gränser. Gränsmarkering sker genom våld för att kunna sätta en gräns, på detta sätt kontrolleras kvinnan känslomässigt genom att skapa rädsla hos henne. Gränsförskjutning kan ske genom både fysisk och psykologisk isolering. Det är en annan kontrollmekanism som kontrollerar kvinnan socialt, tankemässigt och känslomässigt. Enligt Lundgren kan kontrollen över kvinnans livsutrymme långsiktigt stärkas genom våld och värme. Ur mannens perspektiv är alla dessa strategier ett sätt att ha total kontroll över kvinnans livsutrymme (Lundgren 2004, s. 25–31).

Lundgren (2004, s. 49) menar att normaliseringsprocessen, sedd ur kvinnans perspektiv, är en nedbrytningsprocess där kvinnan ödeläggs. Det är samma process som för mannen (gränsmarkering, gränsförskjutning och internalisering av gränser), men med skilda upplevelser och innebörd. Normaliseringsprocessen innebär för kvinnan att utrymmet för vad hon får göra, tänka, säga ständigt krymper. Det kan ses som att gränserna för vad som accepteras och inte accepteras hela tiden suddas ut, förflyttas och förskjuts (Lundgren 2004, s. 49–50). Isoleringen och gränsen mellan gott och ont, var för mannen ett sätt att kontrollera, för kvinnan handlar det om att anpassa sig efter gränser som ständigt suddas ut och förflyttas. Den fysiska isoleringen leder till att kvinnan även isoleras psykiskt, då hon endast har mannen som referensram. Allt det hon upplever blir genom honom eller för honom och eftersom hon är isolerad har hon inget att jämföra det med, kvinnan får det svårare att sätta en gräns för vad som inte är acceptabelt. En faktor som förstärker både att gränser suddas ut och det känslomässiga beroendet, är växlandet mellan kärlek och våld. Växlandet gör att det skapas en förvirring hos kvinnan kring våldets plats i kärleken och kärlekens plats i våldet. Alla gränsförskjutningar gör att kvinnan anpassar sig (Lundgren 2004, s. 55–60). Denna anpassning innebär inte endast att kvinnan ger efter för vad mannen vill, internaliseringen av våldet leder till att kvinnan börjar se sig själv genom mannens ögon (Holmberg & Enander 2011, s. 17).

Lundgrens (2004) teori om våldets normaliseringsprocess har fått en del kritik. Detta eftersom kritiker hävdar att kvinnor, utifrån teorin, framställs som passiva objekt där de fråntas förmågan till aktiv handling. Kritiker menar att kvinnor som befinner sig i våldsamma nära relationer faktiskt använder sig av flera olika motståndsstrategier. Man menar att kvinnor inte är passiva

offer då de ofta gör flera försök att lämna den våldsutövande partnern innan de till slut lyckas (Lindgren 2009, s. 17).

5.2 Uppbrottsprocessen

Carin Holmberg och Viveka Enander (2011) genomförde intervjustudien *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess* vars syfte var att förstå kvinnors uppbrottsprocess och det inre och yttre samspelet hos kvinnan som till slut leder henne till att lämna en våldsam relation. Holmberg och Enanders (2011) fokus i sin studie är på det emotionella bandet som kvinnan utvecklar till mannen under relationens gång. Det Holmberg och Enander (2011, s. 75) kom fram till i sin studie var att kvinnors uppbrott bör ses som minst tre aktiva processer; att bryta upp, att bli fri och att förstå. Dessa processer sker vanligtvis inte i tur och ordning och brukar oftast överlappa varandra (ibid.). Nedan presenteras de tre processerna under varsin rubrik.

5.2.1 Att bryta upp

Den första aktiva processen handlar om kvinnans uppbrott där hon bestämmer sig för att fysiskt lämna sin våldsutövande man (Holmberg & Enander 2011, s. 75). I samband med detta finns två olika vändpunkter. Centralt i den första vändpunkten är att kvinnan tappar hoppet om relationen och att mannen någonsin kommer att sluta slå henne. När kvinnan känner att hon nått botten, upplever hon en känsla av att hon heller eller någon annan riskerar att dö. I den andra vändpunkten är det en utlösande faktor som får kvinnan att ge upp, vilket kan inträffa innan hon nått botten. Ett exempel på en sådan utlösande faktor kan vara att mannen trappat upp våldet från psykiskt till fysiskt (ibid., s. 82–86). I detta stadie är även den signifikanta andres ingripande en betydelsefull del av vändpunkten. Ingripandet kan antingen ses som en ytterligare vändpunkt mot det definitiva uppbrottet, eller som en bidragande faktor mot den definitiva vändpunkten (ibid., s. 88).

5.2.2 Att bli fri

Att bli fri är en process där kvinnan bryter det emotionella bandet till den våldsutövande mannen, vilket inte nödvändigtvis behöver ske innan det definitiva uppbrottet. Denna process tycks löpa genom fyra stadier som är namngivna efter den dominerande känslan i varje stadium. Kvinnor verkar gå igenom alla fyra stadier, oavsett i vilken stadie som uppbrottet sker (Holmberg & Enander 2011, s. 89–90). Viktigt att poängtera är att beroende på var kvinnan befinner sig emotionellt, kan den signifikanta andres ingripande antingen ha en kvarhållande eller frigörande påverkan (ibid., s. 98–99). Det första emotionella stadiet benämner Holmberg

och Enander (2011, s. 90) "jag älskar honom". Detta stadie är präglad av kärlek och förälskelse till mannen. Utan tvekan kan kvinnan känna en väldigt stark kärlek till mannen, trots att han utövar våld mot henne. Kvinnorna som blivit utsatta för våld kan i efterhand själv konstatera att så kallade varningssignaler tydligt förekom i relationen, men kvinnorna gjorde valet att ignorera eller tränga bort dessa på grund av sin förälskelse till mannen (ibid.). Det andra emotionella stadiet benämns "jag hatar honom" och ligger nära motstånd, där kvinnan ilsket reagerar och säger ifrån. När kvinnan får möjligheten att uttrycka sitt motstånd, tar kärleken och hoppet om relationen över igen. Man brukar säga att våldsutsatta kvinnor i genomsnitt lämnar mannen 3–5 gånger innan det definitiva uppbrottet sker (Holmberg & Enander 2011, s. 91–92).

Det tredje stadiet har störst utsträckning i tiden och domineras av medlidande, därför benämns stadiet "jag tycker synd om honom". Många kvinnor uttrycker att medlidande är den största anledningen till att de stannar kvar, men denna känsla kan även vara dominerande under tiden som kvinnan bryter upp sig från mannen (Holmberg & Enander 2011, s. 93–94). Den sista fasen benämns "Jag känner ingenting" och domineras av likgiltighet. Om kvinnan inte lämnat mannen tidigare, så gör hon det nu. Kvinnan kan i denna fas fortfarande känna skuld och vara rädd för mannen, men det emotionella bandet är brutet (ibid., s. 95–97).

5.2.3 Att förstå

Slutligen genomgår kvinnan en kognitiv process med svåra och smärtsamma känslomässiga konsekvenser. Kvinnan får en uppfattning och förståelse för det hon har varit med om i sin relation. Hon förstår sig själv som misshandlad och att det hon gått igenom är misshandel. Ett genomgående mönster är att kvinnan initialt inte definierar sig som misshandlad vid uppbrottet, och att hon först i efterhand förstår och definierar det mannen utsatt henne för som våld. I samband med denna kännedom och förståelse får kvinnan möjligheten att betrakta det hon genomgått utifrån ett helhetsperspektiv, därav får hon en förståelse av konsekvenserna som våldet medfört (Holmberg & Enander 2011, s. 123).

Teorin om uppbrottsprocessen är en rimlig utgångspunkt för att skapa en förståelse för de mekanismer som för kvinnor tillsammans leder fram till ett uppbrott från en våldspräglad relation. Forskare understryker att kvinnor kan göra mer aktiva beslut än vad teorin synliggör, samt att det återfinns fler beteendemässiga och känslomässiga handlingar som är aktuella under kvinnors uppbrottsprocesser (Bermea et al. 2020, s. 991). Användningen av Holmbergs och Enanders (2011) modell bygger på föreställningen om en slags normalutveckling där varje

sekvens i händelseutvecklingen uppfattas som oundviklig och given på förhand. Även om alla steg i processen inte är oundvikliga eller nödvändiga ger modellen, om rätt tillämpad, en rimlig utgångspunkt för att förstå de olika mekanismer som i samspel med varandra verkar framåt mot ett uppbrott.

5.3 Teorin om genusystemet

I takt med utvecklingen av begreppet genus och genusvetenskap, har det både internationellt och i Sverige utvecklats ett flertal centrala genusteorier (Lindgren 2009, s. 26). Denna studie utgår från Yvonne Hirdmans (2003) teori om genus. Hirdman (2003) är en svensk historiker som introducerade begreppet genus, från engelskans begrepp gender, i Sverige. Genus syftar att beskriva vårt sociala och kulturella kön, medan kön beskriver det biologiska könet (Hirdman 2003, s. 16). Hirdman (2003) utvecklade en teori om genuskapandet, det vill säga hur människan genom konstruerar genus. Teorin beskriver tydligt hur vår genusordning ser ut, vilket medför en bra modell för att både generellt och övergripande kunna se de maktstrukturer som återfinns mellan könen (Hirdman 2003, s. 12).

Hirdman förklarar i sin bok *Genus – om det stabilas föränderliga former* (2003) att könsrolls begreppet ”handlar om både män och kvinnor och om sociala processer”, och att könsroller även kan ses som påhängda och lösa identiteter som “vilar på en (ofta osynlig) biologisk deterministisk grund” (Hirdman 2003, s. 12–13). Vidare klarlägger Hirdman (1988) att genusystem är en ordningsstruktur av kön som bygger på att man särhåller män och kvinnor. Enligt denna ordningsstruktur är mannen överordnad och besitter en högre strukturell makt, medan kvinnan är strukturellt underordnad. Varje samhälle skapar och upprätthåller detta system där könen tillskrivs olika positioner, roller och uppgifter. Genus är en kulturell tolkning av kön där man pratar om föreställningar, symboler och stereotyper, d.v.s. vad som är “manligt” och “kvinnligt”. Denna tolkning är en ständigt pågående process som återfinns i hela samhället och på alla nivåer. En avgörande och styrande faktor i denna tolkningsprocess är relationen mellan könen (Hirdman 1988, s. 6–7).

5.3.1 Dikotomi och hierarki

Hirdman (1988) belyser att det inom genusystemets ramar finns två bärande begrepp som utgör grunden för samhällets genusstruktur och hur genus konstrueras, nämligen dikotomi och hierarki. Med dikotomi menas en särhållning mellan könen på alla områden, där manligt och kvinnligt ses som två helt skilda saker. Det är i dikotomin som den manliga normen legitimeras. Som en konsekvens av detta skapas en hierarki, d.v.s. ett maktförhållande mellan män och

kvinnor som beskriver (genus-)ordningen. Här handlar det om att mannen är normen för det normala och allmängiltiga, medan kvinnan är det underordnade och specifika. Eftersom mannen har tolkningsföreträde, är det också mannen som har makten att definiera kvinnans verklighet. Det är genom särhållningen av könen som den manliga normen legitimeras (Hirdman 1988, s. 7–9).

Maria Hedlin, filosofie doktor i pedagogiskt arbete, belyser i sin rapport *Lilla genushäftet 2.0: Om genus och skolans jämställdhetsmål* (2004, s. 22) att Hirdmans teori om genussystemet har fått stor spridning, men att teorin samtidigt har kritiserats för att vara alltför statisk. Det är ingen nyhet att könsnormer och könsmonster ständigt förändras. Kritiker hävdar att Hirdmans genussystem får det att framstå som att dessa normer och mönster fixeras en gång för alla. Vidare belyses att Hirdmans genussystem osynliggör hur vi människor förhandlar och agerar gränsöverskridande (ibid.). Trots kritiken som riktats mot teorin, valdes denna då Hirdmans teori om genussystemet belyser hur genus förhåller sig till våld och könsmacht, vilket är av relevans för vår studie.

5.4 Relevans av valda teorier

För att besvara studiens frågeställningar har Lundgrens (2004) teori om våldets normaliseringsprocess valts. Denna teori är relevant för studien då den bland annat visar varför det är svårt för många kvinnor att lämna våldsamma män. Teorin beskriver hur kvinnans inställning ändras successivt när våldet blir till vardag. Hon lär sig att leva med våldet och på så sätt normaliserar det. Teorin ger en djupare förståelse för hur kvinnor förhåller sig till våldet i relationen (ibid.) Teorin om uppbrottsprocessen (Holmberg & Enander 2010) är en rimlig utgångspunkt för att skapa en förståelse för vilka mekanismer som tillsammans leder fram till ett uppbrott. Teorin tydliggör komplexiteten i uppbrottsprocessen och förklarar olika centrala frigörande- och kvarhållande mekanismer som är centrala i de olika faserna som våldsutsatta kvinnor går igenom innan de bryter sig loss från mannen (ibid.). Eftersom vår studie fokuserar på våld i nära relationer i heterosexuella partnerrelationer, där mannen utövar våld mot kvinnan och hur ojämlika maktrelationer existerar, lämpas teorin om genussystemet (Hirdman 2003) för att belysa genus och hur det förhåller sig till våld och könsmacht. Teorin medför en bra modell för att både övergripande och generellt kunna se de maktstrukturer som återfinns mellan könen (ibid., s. 12).

6 Resultat och analys

Det följande kapitlet innehåller en presentation av analysen av vårt empiriska material och sammanställda resultat. Kapitlet har delats upp utifrån de teman och underteman som framkom. Resultatet analyseras med hjälp av Lundgrens (2004) teori om våldets normaliseringsprocess, Holmberg och Enanders (2010) teori om uppbrottsprocessen samt Hirdmans (2003) teori om genussystemet. Vidare analyseras även resultatet i relation till den tidigare forskningen som presenterats i studien.

6.1 Kvarhållande mekanismer

Det första temat handlar om olika kvarhållande mekanismer, där varje rubrik är ett undertema som representerar varsin kvarhållande mekanism.

6.1.1 Kontroll och makt

Mannens kontrollbehov och maktställning i relationen är det tredje temat som är genomgripande i de tre självbiografierna. Det är genom våldet som mannen får makt och kontroll. Denna kontroll och makt visade sig i olika former, varav det i början av relationerna främst handlade om psykiskt våld. Gemensamt för alla tre berättelserna var att kontrollen och makten ofta utövades genom manipulation. Maria (Blomqvist 2014) berättar hur hennes partner Erik lyckades manipulera henne verbalt. Han berättade för henne gång på gång att han var "värd något bättre", men att han skulle "lära sig stå ut" med henne. Långt senare förstod Maria att detta var en härskarteknik, nämligen att trycka ner henne för att sedan berömma (ibid., s. 33). Pia (Johansson & Carsall 2019) blev även manipulerad i sin relation. Hon berättar i sin självbiografi att hennes sambo Fredrik ständigt tvingade henne till olika sexuella handlingar där han lyckades manipulera henne till att bete sig som en porrstjärna. Vid ett av dessa tillfällen tog Fredrik, utan Pias samtycke, bilder på henne som hon en vecka senare fick bifogad via sms med följande text:

Du är så duktig Pia. Jag är så stolt över dig. Gör vi flera sådana här saker i framtiden kommer jag älska dig ännu mer än jag gör nu, och även känna din kärlek till mig. Du och jag mot världen älskling. (Johansson & Carsall 2019, s. 165)

Ytterligare en gemensam faktor i de tre berättelserna var männens uppsättningar av regler. För att för att kunna utöva sin kontroll och makt hade männen uppsättningar av olika regelverk, där de bland annat talade om för kvinnorna hur de skulle bete sig. Lena berättar hur hennes partners regelverk påverkade hennes vardag: "Jag hade nu kommit till den punkt när jag noga fick tänka över nästan varje beslut jag tog eller var på väg att ta. Skulle detta strida mot de regelverk Peter

hela tiden satte?” (Bivner 2018, s. 223). Liknande fick Maria genomgå, hon belyser i sin självbiografi de regler som hon skulle förhålla sig till (Blomqvist 2014, s. 51) vilket även var framträdande under Pias relation (Johansson & Carsall 2019, s. 75).

Männen i de tre berättelserna hade även sakta men säkert genom fysisk och psykisk isolering utövat sin makt och kontroll. Fredriks behov av kontroll och manipulation, som han utövar genom att vända Pia emot sin familj och vänner, resulterade i att Pia endast fick en infallsvinkel i allt hon tänkte och gjorde. Detta förklarar hon med följande mening: “Jag hade heller ingen annan som jag pratade med, som kunde föra in andra argument. Jag blev isolerad med mina tankar och känslor.” (Johansson & Carsall 2019, s. 126). Lena var även både psykiskt och fysiskt isolerad, hon berättar följande: “Peters ilska när jag skulle träffa mina vänner hade successivt fått mig att dra ned på mitt sociala liv.” (Bivner 2018, s. 43). Detta upplevde inte kvinnorna som något negativt under relationen eftersom de hade sin partner vid sin sida, vilket under den tiden var det viktigaste för dem. De var villiga att ge upp allt för att deras män skulle känna sig trygga och älskade. Holmberg och Enander (2011, s. 17) menar att denna anpassning leder till att kvinnan internaliserar mannens tankar och känslor, och börjar se sig själv genom mannens ögon. Pia uppvisar denna internalisering när hon i sin självbiografi berättar: “Fredrik tyckte att det var äckligt med psykisk sjukdom och mediciner. Hans tankar blev mina tankar. Jag kände mig äcklig. Avskyvärd. Både inför honom och mig själv.” (Johansson & Carsall 2019, s. 156).

Enligt kvinnornas berättelser var en av de värsta delarna av relationen att bli utfryst av sin partner. Detta var en makt- och kontrollstrategi som männen använde sig av under relationen. När mannen blev arg kunde han använda strategin att inte prata eller försvinna i flera timmar och även dagar. Marias partner Erik hade flertal gånger under flera timmar vara tyst när han var upprörd. Hon kallar detta för “tysta leken” och förklarar att det var en härskarteknik som han ofta använde sig av. Enligt Maria försatte detta honom i makt och henne i obalans (Blomqvist 2014, s. 30). Pia berättar hur stressad hon blir när Fredrik ignorerar henne och inte svarar under flera timmar (Johansson & Carsall 2019). Ytterligare en kvinna upplevde detta och belyser att hon så småningom, med hjälp av sin terapeut, förstod att “the silent treatment” är en form av känslomässig misshandel (Bivner 2018, s. 116). “Tysta leken” skapade stark oro och ångest hos kvinnorna som var rädda att bli lämnade. Som konsekvens fick det kvinnan att känna medlidande, skuld och det slutade med att hon valde att “anpassa” sig för att inte det skulle upprepas. Anpassar hon sig nu skulle mannen känna trygghet och allt skulle bli bra,

tänkte de. Lena berättar följande: "Jag gav honom rätt att känna sig sur ... Jag ville bara trösta... samtalen slutade med att jag fick be om ursäkt för att jag gjort honom ledsen." (Bivner 2018, s. 20).

Hirdman (1988, 2003) lyfter i sin teori om genus att det återfinns ett genussystem som innebär att mannen är strukturellt överordnad och besitter en högre strukturell maktposition, samtidigt som kvinnan är strukturellt underordnad. En av kvinnorna redovisar denna maktobalans tydligt i sin självbiografi där hon skriver följande:

Vår relation levdes nu verkligen efter ett primitivt och patriarkalt regelverk som löd under förhållanden begrävda för årtal sedan och som varje normal familj för länge sedan övergett. Som husets lilla piga kämpade jag på för att alltid kunna erbjuda ett rent hem, rena kläder och mat på bordet. Men detta verkade bara öka på Peters behov av makt och mitt behov av underkastelse, och villigt lät jag det ske. (Bivner 2018, s. 227)

I ovanstående citat beskriver Lena (Bivner 2018) hur hon i sin relation utifrån patriarkatet var underordnad i sin vardag. Hennes partner förväntade sig att hon skulle sköta sysslorna i hemmet medan han hade kontrollen över henne. Detta kopplas till Hirdmans (1988, s. 6) teori om genussystemet där mannen har olika föreställningar om vad som är "manligt" och "kvinnligt". Utifrån dessa föreställningar förser mannen hans kvinnliga partner en viss roll som han vill han att hon ska förhålla sig till (ibid). Även Marias dåvarande man hade föreställningar om hur hon skulle vara som kvinna (Blomqvist 2014). Dessa roller behöver inte nödvändigtvis vara typiska könsroller som återfinns i samhället, utan kan ibland handla om mannens personliga preferenser om hur hans kvinna bör vara. Ett exempel är Fredrik, som hade masochistiska drag, och ville att Pia skulle vara en bra hemmafru samtidigt som hon skulle klä sig och bete sig som kvinnorna han såg på porrfilmer (Johansson & Carsall 2019, s. 211–212). Detta är inte riktigt en typisk "kvinnlig" egenskap, men det visar på hur mannen vill att kvinnan ska anpassa sig efter hans ideal.

6.1.2 Anpassning och motstånd

För att hantera denna maktobalans i relationen hade kvinnorna olika strategier som bland annat anpassning och motstånd. Dessa hanteringsstrategier användes ibland för att undvika våldet, på grund av att de kände skuld eller för att markera en gräns. Att kvinnorna anpassade sig till männen visade sig genom hela berättelserna, ibland var det ett medvetet val och andra gånger omedvetet. Ett exempel på anpassning är när kvinnorna börjar att anpassa sitt sätt att vara utifrån det mannen vill. Detta skedde många gånger för att kvinnan ville känna mannens närhet. Maria började redan i början av relationen anpassa sig till Erik och förklarar att hans behov

alltid kom före hennes egna (Blomqvist 2014, s. 28). Detta ser vi även hos Lena och Pia som kände ångest så fort mannen blev kall mot dem. De hade svårt att förstå varför han betedde sig på det viset. Ibland resonerade kvinnorna att han reagerade på ett visst sätt eftersom han var avundsjuk eller inte kände sig trygg. När kvinnorna upplevde detta anpassade de sig till mannen då de ville att han skulle känna trygghet för att våldet skulle kunna upphöra i den stunden. En kvinna berättar: "Vi enades efter en stund om att vi behövde prata ordentligt om detta, om hur han kände det och hur jag skulle bete mig för att han skulle känna sig trygg." (Bivner 2018, s. 28). Andra gånger anpassade kvinnan sig för att undvika fler utbrott, vilket Pia nämner i sin självbiografi: "Jag försökte anpassa mig så att vi skulle slippa hans utbrott, inte minst för barnens skull." (Johansson & Carsall 2019, s. 108). Viktigt här är att Pia gör ett medvetet val att anpassa sig för att slippa våldet och skydda sina barn.

I Cavanaghs (2003, s. 236–237) studie framkom att många kvinnor utvecklade strategier för att hantera våldet, vilket skedde både fysiskt och verbalt. Detta var även fallet för de tre kvinnorna i vår studie som under sin relation utövade både fysiskt och verbalt motstånd mot mannens våld och terror. I Marias självbiografi ser vi att hon mestadels använder av verbalt motstånd genom att inte hålla med sin partner och säga emot (Blomqvist 2014, s. 37). En annan kvinna, Pia, berättar att hon som motstånd till mannens utbrott brukade ignorera honom och stänga av sina känslor (Johansson & Carsall 2019, s. 229). Detta förklarar Pia som ett självförsvar eftersom hon upplevde att hennes partner Fredrik i så fall inte kunde såra henne (ibid.). Pia berättar även om konsekvenserna som motståndet medförde: "Motståndet, i syftet att överleva i relationen, knöt mig ännu närmare honom. Det var ju tack vare det som jag kunde intala mig själv att jag hade kontroll. Att vi hade det ganska bra." (ibid., s. 230). Detta citat visar hur motstånd kan gå hand i hand med anpassning samt komplexiteten i motståndet som enligt Holmberg och Enanders (2011, s. 72) resultat i vissa fall är en kvarhållande faktor. Många gånger kunde männen bli triggade av motståndet, vilket ibland ledde till ännu mer våld. Ett exempel på detta finner vi i Lenas självbiografi där hon berättar: "När Peter märkte hur lätt jag svarade på hans elakheter fortsatte han med fler." (Bivner 2018, s. 27).

6.1.3 Det emotionella bandet

Samtliga kvinnor i de tre självbiografierna inledde sina berättelser med att belysa hur deras förhållande var i början. Kvinnorna beskriver hur förhållandet var kärleksfullt och fyllt med känslor av passion, vilket enligt Enander (2011, s. 36) är vanligt förekommande tidigt i förhållandet. En av kvinnorna, Pia, berättar att hon aldrig tidigare hade "känt en sådan åtrå"

(Johansson & Carsall 2019, s. 21). En annan kvinna vid namnet Lena berättar följande inledningsvis i sin självbiografi: ”På bara några sekunder hade jag lyckats bli förälskad. Det var Peters sätt att se på mig, ta på mig och bekräfta mig som allt för snabbt fört mig till detta trånande tillstånd.” (Bivner 2018, s. 14). Lena beskriver hur Peters sätt att se på henne, ta på henne och bekräfta henne gjorde henne förälskad i honom. Maria (Blomqvist 2019, s. 28) lyfter i sin berättelse att hennes man i början av relationen ständigt talade om för henne att han alltid ville vara tillsammans med henne, vilket han fortsatte med att tala om för henne under hela deras relation samt efter deras separation. Dessa känslor kan kopplas till den första emotionella fasen i Holmberg och Enanders (2011) teori om uppbrottsprocessen. Detta stadie präglas av starka kärlekskänslor där kvinnan känner sig speciell eftersom hon blivit ”utvald” av mannen. Klyschor som ”kärleken är blind” får i detta stadie en betydelse (ibid., s. 90). Maria berättar:

Redan då berättade Erik för mig att många kvinnor hade passerat revy i hans liv och att många kvinnor var ’horaktiga fruntimmer’. Jag borde ha förstått redan då vilket förakt han bar på. Redan då skulle jag ha dragit öronen åt mig. (Blomqvist 2019, s. 25)

Maria förstod i efterhand att kärleken hade gjort henne ”blind” och att Erik genom kommentarer som dessa fick henne att känna sig utvald. Han framförde ständigt att han kunde ha vilken kvinna som helst, men att det var bara var Maria som han älskade och ville leva med (Blomqvist 2019). Även Pia och Lena fick uppleva denna känsla av deras partner i början (Bivner 2018, Johansson & Carsall 2019). Den intensiva kärleken är något kvinnorna har med sig under hela relationen och ofta tänker tillbaka till, vilket i sin tur skapar ett starkare emotionellt band då de ständigt strävar efter att få uppleva denna starka känsla igen. Holmberg och Enander (2011 s. 45–46) belyser att detta band uppstår hos kvinnan genom en process. Pia berättar i sin självbiografi följande om det emotionella bandet som hon format till sin partner: ”På tåget hem nästa dag, kom tanken: jag kan inte vara utan honom. Mitt liv, som den hittills tett sig, kändes numera väldigt tråkigt.” (Johansson & Carsall 2019, s. 23). En annan kvinna berättar: ”Känslan vinner alltid över förståndet.” (Bivner 2018, s. 183), vilket även påvisar vikten av kärleken och det emotionella bandet. Att ha ett starkt emotionellt band leder även till att kvinnan accepterar vissa beteenden, vilket i detta fall är mannens våld. Lena berättar följande: ”Trots att det var saker med honom som jag inte riktigt förstod, var jag villig att acceptera det, för kärlekens skull.” (Bivner 2018, s. 34).

Vi kunde även se att kvinnans emotionella band var kvarstående, även efter att hon separerades från mannen. Maria beskriver att hon efter hennes separation flertal gånger haft ”tankar om en fortsättning” (Blomqvist 2014, s. 85) och att hon valde att gå tillbaka till mannen på grund av

bland annat ensamheten, även om hon visste att relationen inte var hälsosam för henne. Flera år efter Marias separation nämner hon att ”avståndet hade blivit större, men våra tajta band hade inte släppt.” (ibid., s. 149). Detta tydliggör vikten av det emotionella bandet och hur det inte hur svårt det är att bryta denna trots den långa tiden efter separationen. Pia berättar även om det emotionella bandets konsekvenser efter hennes separation: “Jag hade flytt från helvetet med Fredrik, till ett ännu värre känslomässigt helvete.” (Johansson & Carsall 2019, s. 326). Det emotionella bandet upplevs av samtliga kvinnor som en drog. Detta var en av de främsta faktorerna som försvårade uppbrottet eftersom de kände sig bundna till männen. I stunder där de inte fick kärlek eller närgång upplevde kvinnorna en känsla av abstinens som i citatet ovan beskrivs som värre än den våldspräglade relationen. När kvinnorna i de tre självbiografierna väl lyckades ta steget att lämna mannen kunde det emotionella bandet få dem att återgå till relationen flertal gånger, innan det slutliga uppbrottet. Detta stämmer överens med Holmberg och Enanders (2011, s. 91–92) resonemang om att våldsutsatta kvinnor i genomsnitt lämnar sin manliga partner 3–5 gånger innan det definitiva uppbrottet sker.

6.1.4 Växling mellan värme och våld

I alla tre självbiografier växlade männen ständigt mellan värme och våld. Detta kan kopplas till Lundgrens (2004) teori om normaliseringsprocessen, där växlingen är en av kontrollmekanismerna som ingår i denna process. Denna kontrollmekanism stärkte mannens makt och kontroll över kvinnan. Som en konsekvens av detta blev hon ofta förvirrad över hur mannen kunde växla så pass fort från en kärleksfull till en våldsam och kränkande partner. I nedanstående citat beskriver Lena (Bivner 2018) tydligt den förvirring som skapades hos henne när mannen växlade mellan värme och våld:

Han ligger bredvid dig i sängen med varm blick och mjuka händer och säger att han älskar dig, bara för att en stund senare bli alldeles mörk i ögonen och felaktigt anklaga dig för någonting du ska ha gjort... Hur ska du förstå att detta ska ha hänt när han sedan vill ha sex med dig och lite senare kunna säga att du är kvinnan i hans liv och att han aldrig har älskat någon som dig? (Bivner 2018, s. 6)

Denna förvirring leder till att kvinnorna söker en förklaring till mannens utbrott. I analysen av de tre självbiografierna framkom att kvinnans förvirring i majoriteten av fallen ledde till att tog på sig skulden för våldet, då hon ansåg att hon hade gjort något som fått honom att känna sig osäker, ledsen eller avundsjuk. Detta ledde i sin tur till att kvinnan ville gottgöra, dels för hennes skuld känslor, men även för att få uppleva värmen igen. “Fram och tillbaka. Att aldrig veta. Jag ville förstå honom. Jag ville få kontakt. Min drivkraft att få det att funka mellan oss

och min ångest över att bli lämnad, tog över. Och jag trodde det var kärlek.” (Johansson & Carsall 2019, s. 65). Enander (2011, s. 36) förklarar att denna växling resulterar i att kvinnorna förnekar känslor av fara, rädsla och ilska som mannen framkallat hos henne eftersom hon håller sig fast till de kärleksfulla minnena. Holmberg och Enander (2011, s. 16) nämner att växling mellan värme och våld för kvinnans del innebär att hon utvecklar ett känslomässigt beroende till mannen. Lena (Bivner 2018) skriver i sin självbiografi: “Knepet han hade för att binda mig ännu hårdare till sig var att han mellan det elaka var så otroligt kärleksfull.” (Bivner 2018, s. 100). Lenas beskrivning stämmer överens med Dutton och Painters (1981, s. 148–149) resonemang om hur mannens växling förstärker det emotionella bandet.

6.1.5 Skam och skuld

Skam och skuld är ett återkommande mönster i alla tre självbiografier. Kvinnorna upplever en denna känsla som en konsekvens av att mannen, som med hjälp av sina kontroll- och maktstrategier, övertygar henne om att bråken och våldet är hennes fel. Ett exempel på detta är när Pia av sin partner manipuleras till att ha sex med andra par. I efterhand känner Pia att det är hennes fel eftersom det var hon som gick med på det, vilket hon även känner skam över (Johansson & Carsall 2019, s. 224–228). En annan kvinna berättar hur hon valde att stanna i sin relation eftersom hon ville skydda sig för skammen och slippa bli pressad till ett avslut (Blomqvist 2014, s. 54). Två av kvinnorna känner skam över att de blivit utsatta för våld och vågar därför under lång tid i sin relation inte prata om våldet eller vara ärliga med närstående när de frågar om allt är väl. I detta avseende skiljer sig en av kvinnorna som redan i början av relationen berättar för vänner och även för sin terapeut om det psykiska våldet (Bivner 2018).

Kvinnorna upplevde ofta en känsla av skuld, att våldet var deras fel. Skulden kunde uppkomma i situationer där exempelvis bråk eskalerade. Ett exempel på detta är när Lena gör motstånd och hennes partner Peter blir sur och slutar prata med henne. Hon upplever då en känsla av skuld som till slut leder till att hon ger sig för det Peter tänker och känner (Bivner 2018, s. 21–25). Ett annat exempel är när Pia på grund av sin psykiska sjukdom inte förmår att tillfredsställa kraven som hennes partner sätter, vilket leder till att hon mår ännu sämre eftersom hon börjar ser på sig själv lika nedlåtande som hennes partner ser på henne (Johansson & Carsall 2019, s. 125). Denna skuld kan i vissa fall vara livshotande, då skulden får kvinnorna att komma till den punkt där de är villiga att göra allt för sin partner.

6.1.6 Hopp om förändring

Samtliga kvinnor berättar att de upplevde ett hopp om att mannen skulle förändras. Hoppet blev för kvinnorna ett hinder att lämna relationen. Detta kan kopplas till det Holmberg och Enander (2011, s. 51) framför till i sin studie, nämligen att det är ett av de mest betydelsefulla banden eftersom denna relateras till kvinnans drivkraft att upprätthålla sin relation. En av kvinnorna berättar: "Hoppet om en förändring band mig fast vid honom" (Johansson & Carsall 2019, s. 110). En annan kvinna uppger: "Jag trodde ofta att Erik skulle inse vad han höll på med, men det gjorde han aldrig." (Blomqvist 2014, s. 144). Lena berättar följande efter en händelse i sjukhuset: "Även om jag tyckte att hans agerande på sjukhuset hade tagit priset så fortsatte jag envist att tänka att han skulle bli bättre om han fick känna ännu mer kärlek och förståelse." (Bivner 2018, s. 90). Hoppet om förbättring leder till att kvinnorna förskjuter gränsen ständigt, i hopp om att våldet ska upphöra om de gör bättre ifrån sig.

6.2 Möjligheter för kvinnorna att lämna

Det andra temat är faktorer som möjliggjorde kvinnornas slutliga uppbrott från relationen. Nedan följer en beskrivning av dessa, där varje rubrik är ett undertema som representerar varsin frigörande mekanism.

6.2.1 Den signifikanta andra och att våga prata

Att kvinnan pratar med en signifikanta andra om våldet var betydelsefullt för alla tre kvinnors uppbrott. Denna faktor är dock inte avgörande för kvinnornas uppbrott, utan snarare något som hjälper dem på vägen mot ett slutligt uppbrott. Detta kan kopplas till Holmberg och Enanders (2011, s. 75) studie där kvinnors uppbrottsprocesser enligt författarna bör ses som tre aktiva processer. I den första processen, "att bryta upp", nämner författarna att den signifikanta andras ingripande antingen kan ses som en ytterligare vändpunkt mot det definitiva uppbrottet eller som en bidragande faktor mot den definitiva vändpunkten (ibid., s. 88).

Som tidigare nämnts, vågade inte alla kvinnor till en början prata om det som de blivit utsatta för. Detta förändrades dock med tiden och kvinnorna insåg så småningom att det faktiskt är hjälpsamt att prata med någon. Pia beskriver detta väldigt tydligt när hon i sin självbiografi skriver: "När vi förstår att vi inte är ensamma försvinner skammen." (Johansson & Carsall 2019, s. 378). Kvinnorna berättar att det var viktigt att kunna prata med någon och känna stödet för att både lämna samt undvika att återgå till den misshandlande mannen.

Den signifikanta andra behöver inte vara familj. Pias signifikanta andra var Fredriks två ex samt hennes psykiatriker. Hennes familj var en viktig aspekt i processen att lämna, då hon hade någon att stanna hos när hon lämnade Fredrik första gången. Familjen fanns alltid där för henne och stöttade, trots att hon flertal gånger gick tillbaka till Fredrik. Pia hade dock svårt att lita på hennes familj, då hon alltid kände att de var emot henne. Detta skapar en skamkänsla hos Pia som gör det svårt för henne att prata med familjen när hon väl lämnat Fredrik för gott. Istället väljer Pia att förlita sig och prata med Fredriks ex som kontaktat henne samt med hennes psykiatriker. Dessa blir tillslut Pias signifikanta andra, det stöd hon behöver för att inte återgå till Fredrik. När hon pratar med de känner hon sig förstörd och inte dömd, vilket ökar tilliten till de (Johansson & Carsall 2019). Lenas signifikanta andra var hennes terapeut som hjälpte henne att förstå hennes situation och faran hon levde i. Hennes närmaste vänner var också ett stort stöd i att lämna, då de alltid var där för henne och vågade säga vad de tyckte om Peter (Bivner 2018). Marias signifikanta andra var hennes vänskapskrets som hon under flera tillfällen öppnade upp sig för. Så småningom pratade Maria även med polisen samt hennes advokat (Blomqvist 2014).

6.2.2 Insikt och förståelse

Kvinnorna inser och förstår så småningom att våldet inte är deras fel samt att de inte kan få mannen att upphöra med våldet. De förstår att oavsett hur mycket de än försöker, kommer våldet alltid att förekomma så länge de befinner sig i en relation med den våldsutövande mannen. En kvinna berättar: "Varför lämnade jag Fredrik tillslut? Svaret är: Jag insåg att han aldrig skulle förändras. Han ville inte mitt eget bästa. Han ville sitt eget bästa." (Johansson & Carsall 2019, s. 324). En annan kvinna berättar även om stunden där hon förstod att hon var tvungen att lämna sin partner: "Sakta höll den psykiska misshandeln på att övergå i en fysisk misshandel och jag förstod att jag måste sticka. Det spelade ingen roll att jag kanske skulle förlora pengar på lägenheten - barnen och min säkerhet var viktigast." (Bivner 2018, s. 260).

Holmberg och Enander (2011, s. 123) belyser att kvinnan i samband med denna kännedom och förståelse får möjligheten att betrakta det hon genomgått utifrån ett helhetsperspektiv där hon förstår de konsekvenser som våldet medfört. Att inte se helheten var för en av kvinnorna ett sätt för henne att orka med sin våldspräglade relation. Hon berättar: "Detta var ett sätt för min hjärna att orka med. Att bara se de små delarna av det som egentligen hade hände i vårt förhållande." (Blomqvist 2014, s.144). Denna insikt och förståelse fick hon när

efter att ha lämnat förhållandet. I alla tre självbiografier ledde denna förståelse till att kvinnan inte längre upplever att våldet och mannens humör är hennes fel samt att hon har rätt till professionell hjälp. Pia nämner att: "I förståelsen finns också förlåtelsen av mig själv" (Johansson & Carsall 2019, s. 377). Genom att förstå kan hon förlåta att hon inte satte gränser, att hon "gick med" på våldet och alla andra konsekvenser våldet medfört i hennes liv. Detta är ett viktigt steg för kvinnan att kunna fortsätta med sitt liv och inte vara fast i det förflutna som hon inte kan ändra.

6.2.3 Vändpunkten

En gemensam nämnare för de tre kvinnorna var att de i sin våldspräglade relation genomgick olika små förändringar som i sin tur resulterade i ett förändrat tankesätt, en vändpunkt. När detta sker inser kvinnorna att de har en begränsad förmåga att påverka mannens våld och att mannen förmodligen aldrig kommer upphöra med våldsutövandet. Vändpunkten hänger alltså ihop med insikten och förståelsen som redovisades i stycket ovan. När kvinnorna kommer till denna punkt, inser de för första gången att det måste lämna. Denna insikt innebär dock inte automatiskt att kvinnorna lämnar relationen för gott. Ingen av de tre kvinnorna lämnade trots denna vändpunkt, men de insåg i deras tankar att något var fel och att de behövde göra något åt det. Varför vissa kvinnor inte lämnar trots att de vet att mannen inte behandlar de bra kan ha olika förklaringar, det kan exempelvis handla om hennes rädsla, kärleken till mannen eller hoppet som hon har om en förändring. Lena förklarar detta väldigt tydligt när hon skriver: "Trots att jag fullt adekvat fortfarande kunde redogöra för varje detalj i Peter galenskaper hade jag svårt att lämna honom." (Bivner 2018, s. 109). Detta påvisar hur hon trots sin insikt om våldet hade det svårt att lämna relationen. En annan kvinna berättar:

Varje gång som Erik valde att slå mig, förnedra mig eller kränka mig med ord, sa jag alltid efteråt 'det här är det värsta jag varit med om och att nu har dagen kommit när jag ska lämna honom!'. Men jag flyttade alltid på mina gränser. Inte lämnade jag honom och vårt gemensamma liv. Det var bara tomma ord som jag uttalade gång på gång. Ord som varit mitt sätt att slå tillbaka i den ojämna maktbalansen mellan Erik och mig. Det var så många år i mitt liv som jag använde till att försöka bryta mig loss från Erik. (Blomqvist 2014, s. 144)

Citatet ovan tydliggör komplexiteten i uppbrottsprocessen ur en våldspräglad relation. Trots att alla tre kvinnor flertal gånger förde en inre dialog om att våldet inte var acceptabelt och att de förstod att de behövde lämna mannen, var det en ständig och lång kamp tills de lyckades lämna mannen för gott.

6.2.4 Barnen

Maria (Blomqvist 2014), Lena (Bivner 2018) och Pia (Johansson & Carsall 2019) belyser i sina självbiografier att de var ensamstående mammor innan de påbörjade sin relation med den våldsutövande mannen. Vid läsningen av självbiografierna var det tydligt att kvinnorna var tacksamma över att deras barn var från ett tidigare förhållande. Detta visas bland annat när kvinnorna kunde finna en inre ro vid de tidpunkter där barnen befann sig hos sin biologiska pappa, eftersom de då inte riskerade att fara illa av våldet. Barnen hade utan tvivel en central roll i de våldsutsatta kvinnornas liv, men det var inte alltid enkelt för kvinnorna att tillgodogöra barnens behov eftersom de ofta prioriterade männen. En av kvinnorna berättar: "Jag var blind. Hur kunde jag ge mina egna barn signaler om att deras behov var mindre viktiga än att undvika Fredriks missnöje?" (Johansson & Carsall 2019, s. 84). När Pia så småningom lämnade sin partner berättar hon att hennes tankar om barnen var det enda som fick henne att fortsätta leva och inte ge upp helt och hållet efter det slutliga uppbrottet, vilket även tydliggör barnens roll efter uppbrottet (ibid., s. 343).

Meyer (2012, s. 189) lyfter i sin studie att våldsutsatta kvinnor har sina barn i åtanke när de överväger om de bör stanna eller lämna sin våldspräglade relation. Studiens resultat påvisade att barnens närvaro till en början fick kvinnorna att vilja stanna då de var rädda att barnen skulle fara illa av en separation (ibid.). Även i Maria Scheffer Lindgren och Barbro Rencks (2008, s. 121) studie framkom att barnen till en början var en kvarhållande faktor. I denna bemärkelse skiljer sig resultaten i vår analys eftersom det återfanns andra centrala kvarhållande faktorer än barnen. Däremot framstod barnen i vår analys som en central frigörande faktor som med tiden ledde till kvinnornas slutliga uppbrott samt hindrade dem från att återvända till relationen. I takt med den slutliga vändpunkten och förståelsen för våldet och dess konsekvenser, påvisade kvinnorna att barnens säkerhet är viktigare än relationen. En av kvinnorna vid namnet Lena berättar: "Det spelade ingen roll att jag kanske skulle förlora pengar på lägenheten - barnen och min säkerhet var viktigast." (Bivner 2018, s. 260). Detta citat påvisar hur Lena prioriterar både sin egen och barnens säkerhet, vilket skedde i takt med den slutliga vändpunkten där hon även förlorade hoppet om att mannen kommer förändras (Bivner 2018).

7 Slutsatser

Syftet med denna studie har varit att ur ett genusperspektiv undersöka hur tre kvinnor tagit sig ur nära relationer till våldsutövande män. I studien ämnade vi att skapa en förståelse för hur kvinnorna upplever våldet, för att därigenom nå en djupare kunskap om faktorer som hindrar

och möjliggör deras uppbrottsprocess. Denna studie har funnit flera faktorer i kvinnornas berättelser som möjliggör och hindrar uppbrottsprocessen. Resultatet i vår studie visar att kvinnornas liv i en relation präglad av mäns våld inte är "svart eller vitt", utan att det snarare handlar om en komplex våldsverklighet. I de tre självbiografierna vi analyserat bröt våldet ner kvinnorna och lämnade framträdande konsekvenser även efter det slutliga uppbrottet inträffade, men detta hindrade inte dessa kvinnor från att agera. Analysen visar att olika makt- och kontrollmekanismer, anpassning och motstånd, det emotionella bandet, växlingen mellan värme och våld, känslorna av skam och skuld samt hoppet om en förändring var faktorer som försvårade kvinnornas uppbrott. Dessa faktorer uppstår under en process där många ofta är sammanvävda, vilket gör det svårt att peka på exakt vilka det är som är mest framträdande. Vi kunde dock observera att det emotionella bandet och växlingen mellan värme och våld var centrala i denna process. Vi fann även att mannens växling mellan värme och våld var en makt- och kontrollmekanism som resulterade i en förstärkning av kvinnans emotionella band till honom.

Vidare har vi kommit fram till att kvinnornas relationer till sina våldsutövande män, enligt deras beskrivningar av relationen, består av mannens makt- och kontrollstrategier samt deras anpassning och motstånd till mannen. Ibland sker dessa både samtidigt och parallellt. Det kan vara svårt att skilja på om det är anpassning eller motstånd som det handlar om. I vår analys framkom det att kvinnornas motståndsstrategier gav dem en känsla av makt och kontroll över deras liv. Dessa strategier förvrängde deras uppfattning av relationen som i sin tur ledde till en gränsförskjutning där våldet normaliseras samtidigt som det uppstod ett starkare band till mannen. Trots detta visar motståndet att kvinnan inte är passiv, utan är ett subjekt med agens som fattar aktiva beslut. En annan faktor som påvisar detta är att kvinnan ibland aktivt valde att anpassa sig för att skydda sig själv eller barnen mot våldet. Dessutom gjorde kvinnorna flera försök att lämna sin relation, vilket även påvisar att de faktiskt är starka då detta är långt ifrån enkelt. Att uppmärksamma dessa faktorer stärker bilden av att våldsutsatta kvinnor är överlevare, istället för att reducera dem till enbart offer av våld i nära relation. Vi har funnit att faktorer som den signifikanta andra och att våga prata, kvinnans insikt och förståelse, vändpunkten samt barnen, hjälpte kvinnorna att lämna relationen för gott. Dessa faktorer visar sig även vara betydelsefulla efter det slutliga uppbrottet eftersom de hindrar kvinnorna från att återvända till männen.

Kvinnornas beskrivningar av den våldspräglade relationen och mannens våld kan förklaras i relation till samhällets genusordning genom att männen hade föreställningar om vad som är "manligt" kontra "kvinnligt". Dock har vi uppmärksammat att det även finns individuella variabler att ta hänsyn till, såsom männens skilda uppfattningar. I vår analys framkom det att kvinnorna ofta strävade efter att leva upp till mannens föreställning om hur hans "kvinna" bör vara. Vidare framkom att kvinnorna inte alltid befann sig i ett underläge eftersom de aktivt valde att göra motstånd och anpassa sig. Med detta sagt, har vi en medvetenhet om att mäns våld mot kvinnor kopplat till genus inte är total.

8 Diskussion

I detta kapitel förs en diskussion av studiens slutsatser följt av ett avsnitt där förslag till vidare forskning redogörs. Studien inleddes med en forskningsöversikt över mäns våld mot kvinnor i nära relation. Den valda tidigare forskningen har bidragit till kunskap om hur omfattande mäns våld mot kvinnor är. Detta problem är inte bara aktuellt i Sverige, utan även globalt (WHO 2021, s. 18). Dessutom har den tidigare forskningen som belyses i vår studie även bidragit med en förståelse kring hur kvinnors uppbrottsprocesser beskrivs, förstås och tolkas på olika sätt. Utifrån denna har vi kunnat observera att beroende på forskarens perspektivval, varierar synen på våldsutsatta kvinnors agens. Holmberg och Enander (2011, s. 15) belyser i sin studie denna debatt och jämför sina synpunkter med Lundgren och Hydéns resonemang.

Det vi i vår studie kommit fram till är att kvinnors strategier präglas av både anpassning och motstånd samt att dessa är aktiva val. Detta överensstämmer med Holmberg och Enanders resultat (Holmberg & Enander 2011, s. 72). Ännu en upptäckt i Holmberg och Enanders (ibid.) studie är att kvinnors motstånd fungerar som en direkt kvarhållande mekanism. Detta tydliggjordes även i vår studie, där kvinnornas motstånd resulterade i en känsla av makt och kontroll, vilket i sin tur ledde till att de valde att stanna. Fenomenet är intressant att belysa eftersom det påvisar komplexiteten i mannens och kvinnans maktrelation. Mäns våld mot kvinnor i nära relation kan inte enbart förklaras utifrån ett genusperspektiv, eftersom fenomenet har andra betydelsefulla dimensioner. Den teoretiska positionen som betonar könsmacht och patriarkatet har kritiserats av Hedlin (2004, s. 22), eftersom denna tenderar att vara statisk då den enbart ser makten, förtrycket och våldet som förekommer i relationen samt mannens överordning och kvinnans underordning. Som vi nämnt ovan är fenomenet mer komplext då det återfinns fler variabler i ekvationen. I vår studie har vi beaktat detta genom att

inte enbart utgå från ett statistiskt synsätt, utan vi beaktar även kvinnans styrkor och ämnar lyfta dessa för att bryta stereotypen om den våldsutsatta kvinnan.

Denna studie har hjälpt oss få en djupare förståelse för kvinnornas erfarenheter av att leva i en våldspräglad relation samt våldets och uppbrottsprocessens mångfaldighet. Vi har även fått en djupare förståelse för hur kvinnorna i respektive relation förhåller sig till mannens växling mellan värme och våld. Studiens resultat visar på att kvinnor som lever i våldsamma relationer begripliggör sina erfarenheter på olika sätt. Detta visar hur unik en uppbrottsprocess är, trots att det återfinns olika gemensamma faktorer. Ett exempel på en sådan gemensam faktor är barnens roll i kvinnans uppbrottsprocess. I vår analys framkom att barnen var en frigörande faktor, medan både Meyers (2012) samt Scheffer Lindgren och Rencks (2008) studie uppvisar att barnen till en början var en kvarhållande faktor. I vår studie uppfyllde barnen inte en kvarhållande funktion, vilket kan bero på att de var ur kvinnans tidigare förhållande. Detta skiljer sig från tidigare forskning där kvinnorna hade gemensamma barn med den våldsutövande mannen (Meyer 2012; Scheffer Lindgren & Renck 2008). Trots att kvinnorna beskrev flertal gemensamma faktorer i sin uppbrottsprocess skildes deras upplevelser av dessa. Vidare visar vår studie på att uppbrottsprocessen är en långvarig och komplex process, vilket även uppmärksammats av tidigare forskning (Scheffer Lindgren & Renck 2008). Utifrån resultaten i vår studie har vi kommit fram till att denna process präglas av kvinnans ständiga inre kamp mellan att stanna och lämna relationen. Vår studie bidrar med en översikt över kampens alla delar, hur kvinnan i slutändan lyckas ta sig ur våldet samt de långvariga konsekvenser som våldet och relationen medför. Det tar ofta tid för våldsutsatta kvinnor att inse och förstå våldet och situationen, vilket resulterar i att det även tar längre tid att nå det slutliga uppbrottet. Dock är vi medvetna om att denna process är unik och skiljer sig åt från person till person.

Vidare medför studiens urval och omfång vissa begränsningar eftersom studien inte kan generaliseras eller överföras till andra populationer och geografiska områden. Däremot har studiens resultat påvisat olika centrala aspekter i kvinnors uppbrottsprocesser, där både kvarhållande- och frigörande mekanismer inkluderas. Denna kunskap och forskning är nödvändig eftersom mäns våld mot kvinnor i våld i nära relation är ett globalt folkhälsoproblem som fortfarande återfinns i dagens samhälle trots den breda forskningen inom ämnet. Dessutom anser vi att kunskaper om uppbrottsprocessen och dess komplexitet är betydelsefullt för socialarbetare eftersom denna lärdom krävs för att förstå vart kvinnan befinner sig när hon

söker hjälp. Med hjälp av kunskap om våld i nära relation kan socialarbetare förhålla sig bättre till kvinnan och erbjuda lämplig hjälp, vilket är en central del av det sociala arbetet.

8.1 Förslag till vidare forskning

Avslutningsvis och utifrån studiens resultat är vårt förslag på möjlig vidare forskning hur kvinnor kan uppnå emotionell frihet efter ett uppbrott ur en våldsamt relation. Tidigare i vår studie har vi belyst att Holmberg och Enanders (2011, s. 75) teori om uppbrottsprocessen klarlägger vikten av emotionell frihet för att kvinnan ska kunna bli helt fri. Eftersom vi har sett att våldet lämnar kvarstående och långvariga konsekvenser, skulle forskning om emotionell frihet vara till hjälp för den våldsutsatta kvinnan. Ett annat förslag på vidare forskning är att utföra en studie av mäns självbiografier där de är offer för våld av en kvinna, för att därmed jämföra mäns och kvinnors erfarenheter av våld i nära relation.

9 Referenser

Artiklar och rapporter:

Amnesty International (2004). *Mäns våld mot kvinnor: en sammanställning över situationen i Sverige*.

Bermea, A.M., Khaw, L., Hardesty, J.L., Rosenbloom, L. & Salerno, C., (2020). Mental and active preparation: Examining variations in women's processes of preparing to leave abusive relationships. *Journal of interpersonal violence*, 35(3–4), s. 988–1011. doi: 10.1177/0886260517692332.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), s. 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa.

Cavanagh, K. (2003). Understanding Women's Responses to Domestic Violence. *Qualitative Social Work*, 2(3), s. 229–249. doi: 10.1177/14733250030023002.

Dutton, D. & Painter, S. (1981). Traumatic bonding: The development of Emotional Attachments in Battered Women and Other Relationships of Intermittent Abuse. *Victimology: an international journal*, 6(1–4), s. 139–155. doi: 0361-5170/81/06-000\$3.00/0.

Enander, V. (2011). Leaving Jekyll and Hyde: Emotion work in the context of intimate partner violence. *Feminism & Psychology*, 21(1), s. 29–48. doi: 10.1177/0959353510384831.

Gerstenberger, C.B. & Williams, K.R. (2013). Gender and Intimate Partner Violence: Does Dual Arrest Reveal Gender Symmetry or Asymmetry?. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(8), s. 1561–1578. doi: 10.1177/0886260512468325.

Gilfus, M.E., Trabold, N., O'Brien, P. & Fleck-Henderson, A. (2010). Gender and intimate partner violence: Evaluating the evidence. *Journal of Social Work Education*, 46(2), s. 245–263. doi: 10.5175/JSWE.2010.200900019.

Hedlin, M. (2004). *Lilla genushäftet 2.0: Om genus och skolans jämställdhetsmål*. Växjö: Linnuniversitetet: Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap.

Khaw, L. & Hardesty, J. L. (2007). Theorizing the Process of Leaving: Turning Points and Trajectories in the Stages of Change. *Family Relations*, 56(4), s. 413–425. doi: 10.1111/j.1741-3729.2007.00470.x.

Khaw, L. B. L., & Hardesty, J. L. (2009). Leaving an abusive partner: exploring boundary ambiguity using the stages of change model. *Journal of Family Theory & Review*, 1(1), s. 38–53. doi:10.1111/j.1756-2589.2009.00004.x.

Lindgren, M. (2009). *Från himlen rakt ner i helvetet: från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Diss. Karlstad: Karlstad universitet.

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-3963>.

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

Meyer, S. (2012). Why women stay: A theoretical examination of rational choice and moral reasoning in the context of intimate partner violence. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 45(2), s. 179–193. doi:10.1177/0004865812443677.

Scheffer Lindgren, M. & Renck, B. (2008). Intimate partner violence and the leaving process: Interviews with abused women. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 3(2), s. 113–124. doi: 10.1080/17482620801945805.

World Health Organization [WHO] (2021). *Violence against women prevalence estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women*.

Böcker:

Ahrne, G. & Svensson, P., (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., uppl. Stockholm: Liber.

Bivner, L. (2018). *Helvetet jag kallade kärlek*. Stockholm: Ordberoende förlag.

Blomqvist, M. (2014). *En vacker dag lämnar jag honom*. Stockholm: Ordberoende förlag.

Boréus, K. (2011). *Texter i vardag och samhälle. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber.

Hirdman, Y. (1988). *Genussystemet: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*.

Hirdman, Y. (2003). *Genus: om det stabila föränderliga former*. Stockholm: Liber.

Holmberg, C. & Enander, V. (2011). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Ystad: Kabusa böcker.

Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L., (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Liber.

Johansson, A. & Öberg, P. (2008). Biografi- och livsberättelseforskning. I: Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson- Lappalainen, R. & Jacobsson, K. (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Johansson, P. & Carsall, A. (2019). *För ditt eget bästa*. Stockholm: Ordberoende förlag.

Lundgren, E (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: ROKS.

Webbsidor:

Kvinnojouren (2021) *Våld i nära relation*. <https://www.kvinnojouren-ada.nu/vald-i-en-nara-relation/> [2021-10-05]

Nationellt centrum för kvinnofrid [NCK] u.å.

<https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/mans-vald-mot-kvinnor---ett-globalt-perspektiv/> [2021-15-05]

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
[2021-15-05]

Övrigt:

SFS 2001:453, Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet

10 Bilagor

Bilaga 1. Lässchema

- På vilket sätt beskriver kvinnorna att de normaliserar mannens våld?
- Vilka möjligheter och hinder till att bryta sig loss från mannens våld beskriver kvinnorna?
- Vad var den avgörande faktorn till påbörjandet av uppbrottsprocessen?
- Vilka faser genomgår kvinnorna i sin uppbrottsprocess?
- Lyckas kvinnorna bryta sig loss från våldet en gång för gott eller sker det vid flera tillfällen?
- Hur beskriver kvinnorna att mannen uttrycker sin makt/överordning?